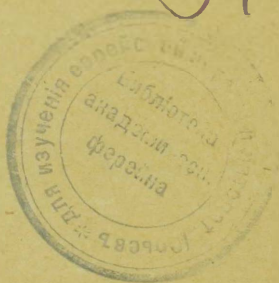

מכרזי ספרים

(1) ספרים פרושים

בשם חסידים

(3) מסעי הקדוש

2097

Юрьевская Еврейская
библиотека имени
Д-ра Я. А. Эйзенсона

№ ~~123~~

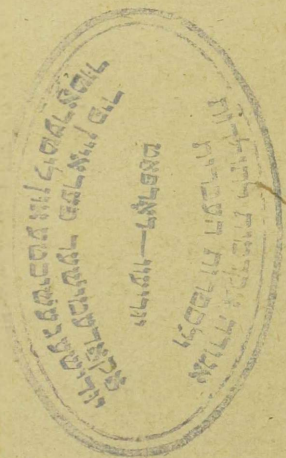
מיכה יוסף ברדיטצבסקי.

עורבא פרח.

ספור.

(מכתבי בן-ספר).

הוצאה „תושיה“.

ווארשא. תר"ס.

כדפוס מ. י. האלטער ושותפו, נאלעיוקי 7.

УРВО ПОРАХЪ

т. е. Воронъ пролетѣль.
ПОВѢСТЬ

М. И. Бердичевскаго.

Издание „Тушія“.

ВАРШАВА. 1900.

Тип. М. И. Гальтера и Комл., Налевки № 7.

У-XIV А

21069

Дозволено Цензурою
Варшава, 25 Января 1900 г.

לפי השמור בזכרוני עתה, כבר ראיתי אותה שלש פעמים
 עוד בטרם נדברנו יחד... ואני עודני שוקד או על דלתות ביתי
 המדרש העליון באחת מערי אשכנז.

כתלמיד עברי ששנה לפני כתי טדרשות ופרש אחר כך
 לבית מדרשם — הייתי גם לאחר זמן ביישן ולא-למוד בהליכות
 החיים, וכל היום הגיתי רק בספרים וצללי הספרים.
 רק הספרים נתחלפו אצלי, אך הקורא במ לא נתחלף;
 רק המחשבות שנו את צורתן, אבל החושב והחולם המפשט לא
 חדל מהיות את אשר היה בראשונה.

אולם אחרי כן החלתי גם אני בעצמי להיות אחר.
 לדעת ולהרגיש למדתי או, בשבתי לבדי בחדרי הקטן
 אשר בצד העיר ההוסייה, ואני חושב וחולם, הוגה ומקשיב
 לכל הדברים שהתעוררו בי או לתחיה... גם רגשי אהבה כבר
 ידעתי עם כל שאונם המפשט, אבל בלי היכולת למצוא להם
 צורה פשוטה ע"י קרבת נערה שאתודע אליה, נערה אשר אאהבנה
 וגם היא מצדה תשיב לי אהבה.

בוקנת-ילדותי או עוד חסרה לי הנטייה הטבעית להרגיש
 נכונה: זאת היא הנערה שנוצרה בעבורי... וכל הנערות אשר
 פגשתי על דרכי, בבית ובחוץ, כלן, אם רק במראיהן לקחו את
 לבי, היו שוות בעיני, ואת כל אחת מהן יכולתי לאהוב לו רק
 ידעתי שתחוויר לי אהבה.

זה הוא הדבר השמור אתי עוד מאהלה של תורה בבית
 אבא... בפנימיותי הייתי או יהיר במדה מרובה, גם בעל רות
 אמיץ — ובחיצוניותי בישן גדול וענותן גדול בחיים.

המראה שהייתי מסתכל בה הנירה לי, כי אדם בעל-תאר
 אנכי. בכלל הייתי לרוב מוצא חן בעיני עצמי; ובכל זאת חסר

לי רגש האמונה למצוא חן בעיני נערה, אשר חפצתי קרבתה. ראה ראיתי בכל יום כדבר טובן מעצמו, כי רעי אשר לא ישוו אלי אהובים המה על נערותיהם; גם האנשים הפשוטים מבני ההמון נאהבים בכל יום. אבל כי אחת הנערות הוכל לאהוב גם אותי, אותי אלימלך בן יונה, — זאת חשבתי לדבר רחוק שכמעט נואשתי טאפשרותו.

כבר עברו עלי עשרים שנה ויותר, ומעולם לא קרה לי מעין אותו דבר. כמעט זה פעמים אחדות חפצתי לאהוב, והמיד כמל הדבר מתחלה בריותו. — בכל פנה אשר אפנה, בכל פגישה עם נערה יפה אנכי מטהרר למפרע הרהורי אהבה, ועוד בטרם אדבר אתה ואקרב אליה, הנני אומר לנפשי: אולי זאת היא הנפש אשר תאהב אותי?

והרבר הלא יקל מאד. היא נאה ומהלכה נאה, בשביל שענייה היפות וידיה היפות ושערותיה היפות מוצאים חן בעיני; ומדוע אפוא לא תהיה היא הנפש אשר אהב כאשר אני חולם כל הימים?

שיחה אחת ארוכה בינינו, התגלות כל לבי לפניו, טיול ביער בין הערבים או שבתנו לברנו בחדר בכוא השמש די הוא להגדיל ראשית נצני האהבה. עלי רק לקחת את ידה הרכה בידי או להעביר בכפי על חלקת שערותיה, והנה האהבה נטועה בין שנינו... ואז יכול אנכי לאהוב אותה בכל לבי ולחלוק אתה כל חלומות נפשי. כאשר אעזוב אותה לזמן קצר אוכל לשפוך רוחי לפניו — בכתב, ובשובי — דמעות גיל בעיני בצאתה לקראתי, ואשקנה...

הנשיקה בכלל היתה חלומי היותר גדול בין משאות נפשי ותענוגותיה הרוחניים. לנשק נערה אשר אהב אותה ולהשתעשע בידה הרכה, זאת היתה השוקתי היותר גדולה בתלך-נפשי. נגיעה כזאת של נפש בנפש ע"י קרבת בשר ורוח היא התרוממות האדם והרגשתו הנעלה כי איננו לבדו...

ולהיות בודד כל הימים צר היה לי מאד. שם בחדרי הקטן ישבתי אז מלא חלומות האהבה וגעגועיה, ושם בחוץ נערות רבות אין מספר, ובהן יעלות חן. מדוע לא תאהב אותי אחת

מהן? מדוע גם אחת טהנה לא התקרב אלי? מדוע לא תדענה את אשר בקרבי, את הגיונות לבי ורחשי נפשי? מדוע לא תרגשנה שיש לאל ידי לאהוב את כלן — ובידן הבחירה? ומדוע לא תבחרנה בי? מדוע לא תשיטנה לב לגעגועי והלכנה אחרי אחרים שנפשם אינה עשירה כנפשי? מדוע אינן טרגישות את אשר יתנועע מבעד לקלעי נשמתי ולא תדענה רשפי אשה — שלהבתיה? מדוע לא תדע גם אחת מהן כי אנכי הנני בעל-הנפש אשר יוכל להעשיר אותן ואת נפשן ולחבק עמן זרועות עולם? מדוע הן עוברות ואינן רואות בי מאומה? מדוע?

ואז בימי שבתם לפנות היום, עת געגועים כמוסים אלצוני לעזוב את חדרי והגותי בספרים ולצאת החוצה לתוך המית החיים, ואני כנדהם הולך לכרי בין טורי האנשים והנשים, הצעירים והצעירות, ההולכים לטייל ברחובות העיר העלזים, דובם זוגות זוגות שלובי-זרוע ואחות נפשם נשקפת מעיניהם; או קנאתי קנאה גדולה בהם, בכל אלה ההולכים לבטח... לכרי אני הולך כנדהם, כאבל בין השמחים, ותוגת-נפש מלאה את כל חדרי לבבי לא כתמול שלשום.

ויש אשר הבטתי בפני כל עוברת ושבה; ואתמה תטוה על אשר אף אחת בין כלן לא חסה עלי לאהוב אותי או על-כל-פנים להתקרב אלי, ואני יודע שלא נופל אנכי מכל אלה שבחרו או תבחרנה להן.

הספרים הרבים אשר קראתי לדעת ולהבין נשים ותעלומות נפשן לא יועילו לי בשעה שאני רואה אותן פנים אל פנים; ספורי-אהבים ושירי-אהבה שאני קורא למען השקיע בהן כליון נפשי, עוד יגדילו אותו ויבעירו את הגהלים הלוחשות... והתמיה הרבה לא תסור ממני כל הימים: מדוע לא אראה חיים כמו שהם מתוארים בספרים ההם, מדוע לא אחיה חיים כאלה אף פעם אחת? אדרבה, יכול אנכי לאהוב אהבה עזה מאהבתם של כל אלה... הנני מבין את רוממות האהבה יותר מכל אלה, הן לכל נערה אשר תאהב אותי אוכל לשיר שירי-שירים חדש: שיר האהבה הגדולה והרוממה, שיר הרוח וכליון הנפש. אוכור שכבית אבא, שם בתוך התחום, רגילים לקחת

אשה ולאהוב אותה אחרי קדשם אותה תחת מסך דתי פרוש על ארבע כלונסאות... גם זאת אזכור שלפי דברי רעי התלמידים יכולים גם כן לקנות אהבה כשאר חפצים הנקנים בכסף. אבל שני הדברים הללו כאחד רחוקים ממני, גם לא אוכל הבין אותם... רק קרבת נערה בעלת־נפש אבין ואדרוש, נערה המיטה אשר אוכל לאהוב אותה בכל לבבי ולחלק אותה כל חלומות חיי וכל משאות נפשי...

נערות למאות נמצאות בכרך הגדול שאני דר בו. בכל הרחובות ובכל הבהים הגדולים והקטנים ישנם בני אדם אשר להן בנות; כמה מהן טבקשות אהבה וכמה מהן כודרות כמוני וכמה מהן יש לאל ידן לאהוב אותי ולהבין הלך רוחי ומלחמות נפשי; כמה מהן לו החפוצנה מה נקל להן לבוא אל חדרי ולקחת חלק בכל אשר לי כאחות מלידה, ואז היתה נפשי, הקשורה בנפשה, נוהגת לה את כל העושר השמור בי וברוחי. הייתי משמרה כאישון עיני, הייתי מכבדה כבת־אֵלים והיא היתה יודעת המיד, כי לאהבתנו אנו יש יתרון על זו של כל אלה האנשים, כי חייה אחווים בשרש נשמה נשגבה; ואנחנו נחלום חלומות על גוי ואדם יחד ונדרוש נתיבות גם לרור יבוא...

והדורות הבאים טרם באו. ואותה הנערה גם היא טרם באה; ואני יושב לכדי בחדרי וחולם לכדי... לכדי הנני, וחלומותי בעיקרם בשבילי הם באים ובעד היחיד שבי המבקש את תפקידו. אנכי חפצתי אז רק להקל משא־נפשי הכבד שבא לי מנחלת־האבות הקדושה ולחדש את נעורי בן־האדם שבי באשר הוא אדם; בעוד שחברי היו עסוקים בעניני הצבור כשהוא לעצמו ורואנים לצרת הצבור על חשבון היחיד שבהם.

אצלם היה הצבור דוחה את היחיד, ואצלי היחיד היה קודם להצבור. המה חשבו בחברות והציעו את מחשבותיהם בחברות, ואני חושב מחשבותי יחיד ואין לי צורך ברבים. המה היו סבלים כל הלילות באספות ובשיחות של צבור, ואני בודד ישבתי בחדרי ואקרא בספרים לאור הנר ולאור היום. אין אני יודע עד היום אם כתנת אלהים היה הדבר או

אסון מן השמים . חברי הסיתוני פעם אחת לבוא לאספה של בני-ספר מטעם דרוש-צבורי, וגם יכלו לי . אבל זאת אדע שהדבר אשר הסב את לבבי לשמוע בקולם היתה היריעה , כי בין הקרואים לאספה היתה עלמה-תלמידה . ובימים ההם עוד סגורים היו שערי בית המדרש העליון לרוב בפני הבנות ; ומעין חויון חי בזה לאו מלתא זמרתא היה בעיני .
ובכן הלכתי שמה .

ב.

לאסוני הייתי האחרון בין הבאים לאספה , והמקום האחר שנשאר פנוי לשבת היה לשמאלה . . . במין הכנעה ישבתי על ספסלי וכמעט בושתי לשתות את השכר אשר שמו לפני .
ופחד באני , פן הפנה היא אלי פתאם ותראה אותי , מבלי אשר אדע נכונה אם אני לה את שמי או אין זה מן הנמוס .

אך היא לא פנתה אלי , ואני יושב ומסתכל בחשאי עליה .
שערותיה צהובות , מסולסלות ונוזזות במקצת , עיניה כחולות ופניה כהים ונאים . היא לא התבישה כלל מפני , הור היושב בצדה , ושחוק קל עבר על שפתיה כדי דברה את שכנתה .
לפי השמור בזכרוני , כבר עלו על לבי הרהורי אהבה למרחוק עוד בטרם נוכחתי היטב מה טיבו של הרושע אשר עשתה עלי .

הרהרתי בזה גם בצאתי , בשכבי ובקומי . אך ברבות הימים , כאשר לא יספתי לראותה , חלף זכרונה והלך לו ; ורק לעתים רחוקות נזכרתי אפס קצהו , מבלי אשר ידעתי אם עוד אראה אותה .

ואחרי כן הגיד לי תלמיד אחד מבית מדרשנו אשר היה ממכירי , כי העלמה הזאת תלך לבירת צרפת למען השתלם שם בלטורים , ועל כן מחפשת היא שוכר לחדרה , אשר שלמה בערו

שכר־חדש מראש. ויען כי גם אני בקשתי לי אז חדר אחר למעון, לכן מבלי טשים הלכתי על פי עצתו אליה לראות את החדר. יום קיץ. רוח קר מנשב מעט, והדרך רחוקה. חדרה הוא בעליה החמישית בבית גדול בקצה רחוב עקום, ואני מטפס ועולה במעלות אין מספר. קשר שרוך נעלי נפתח במקרה, ובצעדי על סף חדרה נסרחו הגדילים מאחורי — ואבוש. השפלתי את עיני... כי היא היתה לבדה נחר ועתה היתה יפה בעיני יותר מאז, עת ראיתה כאספת החבורה; והיא אמרה לי איזו דברים שכבר שכחתי. רק זאת אזכור, כי לא בקשה מאתי לשבת; ויען כי גם החדר לא מצא חן בעיני, מהרתי ללכת. ובלכתי נחמתי על אשר שכחתי לברכה בברכת הדרך, ומה גם אחרי אשר יש לי מודע בבירת צרפה, מחוז חפצה, תלמיד ששנה ופירש כמוני, ואולי יוכל להיות לה לעזר בדבר־טה. היא עזובה, אין לה הורים וכל טשען, רק נפשה חשקה במרע.

אחר מרעי שהתרועע אתה בקש ממני שאלך עמו ללוחה אל התחנה בלכתה לדרך. אנכי חפצתי ללכת, ואמנם לא אדע מדוע לא הלכתי. לא הלכתי — ואנחם.

ובשובה ממסעה לאחר ירחים מבלי להשיג חפצה, אנוסה היתה לשלוח במלאכה יריה, ותהי אורגת שלשה ימים ולומדת שלשה ימים. ובשבתם השבות גם היא או תהגה בספרים. פעם אחת בקרתי בערב את מכירי שהתרועע אתה. ובבואי מצאתי אותה יושבת על יד שלחנו ואורגת. ואתבונן על הרבר הזה...

רעי, שהיה גדול ממני בקומה וידע להלוך נגר החיים, התחיל לדבר דבריו בהתולו הקל והמלבב; וגם אנכי דברתי מבלי טשים אל הנערה אשר בבית. כל הבישנות שלי כמו פגה זה עתה ממני ואני יושב ומדבר דברים בעלמא, בדעתי שחברי זה אם גם כלה את חוק למודיו, אינו אוהב לא את הספרים ולא את המחשבות שבספרים...

והיא אורגת מבלי מפריע ומבלי התערב בדבורינו, שהיא שומעת אותם לחצאין. המחם העומד על השלחן כבר הפיג חמו

והמנורה הגדולה מאירה כדרכה.
 פתאם קמתי ממושבי ואמר: עלי ללכת עתה, מבלי דעת
 למה אנכי הולך.
 רעי נסה לעצור אותי.
 — משקר אתה, אמר לי בפשימות.
 — חי נפשי, אמרתי. ואקום ואלך.
 עוד בטרם ירדתי מעל המעלות כבר נחמתי עוד הפעם
 על עשותי את הדבר הזה, לעזוב את האויר החברותי הנעים
 ולנדוד עוד הפעם בחוך ריקות הליל. — על סף השער עמדתי
 רגעים אחדים וחשבתי: אנה אלך? וכרנע עלה על לבי, כי לה
 שמלה יפה, ובעיניה היפות מעין זוהר של עצבון...

ג.

אם לא ימעני זכרוני, היו הימים ההם ימי תסיסה לנפשי.
 הספרים הרבים אשר קראתי בהם בהמידות זה איזו שנים החלו
 להיות לי יותר מספרים לבד... הספרים אשר אני קורא על
 אדות המחשבות והדעות הרבות, המקרים וסערות התולדה,
 גדולי העליליה ורבי הצדדים, מסתרי הנפש וכל רחבה ועמקה,
 על אדות עלילות אלהים ואדם גם יחד, הביאו בי ברבות הימים
 תסיסת הנפש שלא ידעתי ער עתה.
 שלחן עבודתי העומד לפני גדול ורחב. אצלו אשב לאור
 הנר ולאור היום, ואני בולע את המון המחשבות כככורה בטרם
 קיץ, אותן המחשבות הנובעות מאוצר-הספרים הגדול הממלא
 כל צרכי. וצרכי הרוחנים רבים; את הכל חפץ אנכי לדעת,
 ועל הכל אנכי חושב והוגה. נפשי מתרעשת בעת קראי על
 אדות המקרים הגדולים אשר נקרו ויאתיו בשנים קדמוניות, בימי
 הבינים ובדורות האחרונים. לבי ירחב למחזה המחשבות הגדולות
 החובקות ורועות עולם ומגידות פתרון-מה לחידות העולם.
 וככל אשר אני מוסיף לקרוא, מוסיף אני להתפלא, לחקור

ולדרוש, להתבונן ולדעת, לחשוב ולהרגיש. וככל אשר אני מוסיף להרגיש ולחשוב הנני קורא גם אדות מהות ההרגשות ומהות המחשבות.

ותורות האדם אני לומר, ערכי כל התורות וכל המדות, ערכי האדם וצרכיו הרוחניים אני מעריך ומבקר, ומתבונן בחלומותיו ובמעשיו של אדם, במה שכבר היה ובמה שעתיד להיות. ולפעמים מבולבל אנכי למראה כל הדרכים הרבים והאופנים הרבים שהיו לבני אדם לעינים בחייהם...

כי גם אנכי הנני בן-אדם וחוליה אחת בשלשלת הגדולה הזאת — לא עלה על דעתי כלל, וכי גם עלי לחיות ולבקש לי חיים לא חלמתי כלל. כדבר שני לחלומות המחשבות ידעתי רק חלומות האהבה; רק אליה התגעגעתי בעת אשר עיפתי לחשוב, ואחר כך שבתי עוד הפעם למחשבותי והגיונותי. ומארא דחושבנא לא הייתי בחיים כלל; לא ידעתי היום מה שקרה לי אמתול ולא צרפתי את האתמול שלי להיום ההוא שלי.

וגם את כל העבר שלי שם מעבר למחשבות הללו וחיי-המחשבה שלי שכחתי לגמרי. שכחתי לגמרי את כל ארחות-חיי מלפנים, שכחתי כי לפני עשר שנים הייתי עוסק בתלמוד ונושאי כליו.

להומי אמרתי אני בלבי שבקפיצה אחת קפצתי על כל הדרות של אבותי ונשמתי פנויה לגמרי לעולם אחר ולמחשבות אחרות.

חשבתי לתומי שימי ה"הגרמה והעיקור" ושאר הפלפולים היבשים אשר גולו את ימי נעורי בטלו כבר לגמרי והרי אני כמי שלא החשיך את נשמתו ולא המית את עצמו באהלה של תורה. מה הייתי ומה אהיה? לא חשבתי כלל. שכחתי כל התחומים והגדרים שבחיי, שכחתי את עצמי ואת דרכי ואלך לראות בבני העולם ומחשבותיהם ומעשיהם.

כבני-מרון עוברים כל בני עולם לפני, ואני מצדיקם או מרשיעם לפי מחשבותיהם הטובים הם אם לא; ואת כלם אשפוט, ואת כל אביא בחשבון. הכל אני מעריך זה לעומת זה, ודורש וחקר מעשי כל.

והדרישה והחקירה הזאת תביא אותי לידי דרישה וחקירה אחרת, מחשבה לידי מחשבה והרהור לידי הרהור, וכן חוור הדבר חלילה במוחי ובלכבי ואני עמוס במחשבות וברגשות זרות עד לבלי נשוא.

אני שמח בחלקי, אחרי שאיני חושב כלל על אדות חלקי. הספרים לי הכל, המחשבות לי הכל, החזיונות לי הכל; ולי תחסר רק נפש קרובה לנפשי, שאני לה את הכל... על ארץ החלון הגדול של חדרי הנני נשען לפרקים, ואני רואה בעלים הנושרים בין צללי האילנות מעין העצב שבדומיה; ואני מרגיש את חייהם הפנימיים וגעגועיהם הפנימיים. לי אין הדבר ברור, כי אין אני מ בין שיחות האילנות, אבל הנני מרגיש שיחתם...

ואז אחל לחשוב עוד הפעם את מחשבות נדודי... רוחי תחל לשאת אותי לארצות חדשות ולשמים חדשים, וכעבור איוה זמן אני קם והולך — —

ד.

רק ירחים אחדים עברו מן העת ההיא, ואני עוד הפעם הרחקתי נדוד ואלך לשקוד על דלתות בית מדרש עליון בארץ אחרת. — והארץ מבורכת בהררי-אלף ובגבעות נשאות, ונהרי נחלי מים יורמו בס, עצים רעננים וציצים ופרחים, כלם שקטים ושלוים ובשפתם ידברו אלינו — ושם, כמו בתוך הגן, בית-המדרש לבנים ולבנות באין הבדל. ושמה נהרו תלמידים ותלמידות מכל אפסי ארץ שנפשם חשקה בדעת ובחרות הדעת.

בבירת הארץ הנעימה הזאת אני יושב זה ימים רבים ולומר ושונה, ולחץ-נפש חדש ממלא אותי מבלי אשר אדע סהותו. — כי לא חדש סאומה, אבל השמים והארץ מסכיב לי התחדשו... הד הררי-אלף והוד תכלת הרקיע החלו לספר לי

דברים שלא שמעתים עד הנה. גם הודה והדרה של העיר העתיקה, היא ומגרשיה, חומותיה ומגדליה, גשריה ומימיה, היא וכל אוירה — מעין אויר ימי הבינים, שעוד נשתמר בה — ירשמו עלי כמו ביד נעלמה אותות חדשות... כמו יד נעלמה נגעה במעמקי נשמתו שישנה עד כה שנת־הספרים, ואיקץ למחזה השלוח הזאת והדרתה. זאת הפעם שאנכי מחל להרגיש את האחרות שבין גוי ואדם ובין שניהם יחד עם הארץ שבה ישכנו משנות דור ודור.

זאת הפעם שאני רואה לפני שכמים ממש ורגלים ממש אשר על פיהם יחנו. וגם רועים אני רואה, רועי צאן ובקר על ההרים השלויים, אשר יעלו על לבי זכרון שבטי־יה בארץ הקדם...

הרובים האחרים, אשר יפטמו מטעם סגני העיר שם במערת־המכפלה שלהם הנמצאה במורד העיר מחוץ לנהר, נותנים כבודם על העם; למקטון ועד גדול מקריבים להם מתנות־יד, זרעונים ושאר פרי האדמה. כל זה מציג לעיני חויון מחיי עובדי אלהים אחרים בימי קדם... ואני רואה בהם מעין חויון מנעים את כל חושי הנפש ומחדש הם הילדות...

את היחס שבין אלהי ההרים האלה ובין יושביהם הנני רואה את כל שעל ושעל, בערב ובבקר. ואני משכים בבקר בעלות השמש המאדים במנוחה את הארץ השלוח הזאת. והשלוח הזאת מגידה לי מין אחוה ומרגוע, וכמו מבשרת ימים חדשים וההעוררות חדשה.

עצבוני המפשט מתערב אז בהפכו, במין חדות החיים שלא אדע שחרה. הד הדומיה אשר מסביב לי מדבר אלי בשפה אחרת, ואני רואה שהעולם הוא אחר מאשר חשבתי עד עתה, החיים אחרים, ואולי גם אני אחר...

לאט לאט הרגלתי אז להבין שישנם דברים אשר אינם כתובים בספרים... כי המחשבות אשר תבאנה כי פה בצאת השמש ובכואה אחרות הנה מהמחשבות אשר הסכנתי לחשוב עד עתה. ולאט לאט אני מכיר לרעת את התהום הרבה שבין תורה שבעל פה שלנו לתורה שבכתב, כלומר: ההבדל שבין

תורת הגלות הארוכה על ארסת נכר לתורת ההרים והגבעות שם בארץ...

את ירושלים עיר הקדש הייתי מציר לי או ברמיזי בתבנית בירה זו שאני שוכן בה. שם כבר חלף עבר כל היופי, ורק חורבת רבי יהודה החסיד נשארה; ופה עוד הכל בשלמותו ושלומו, באחדותו עם הטבע וכל צבאו... ככה בראשית שבתי שם הייתי הומה בראותי זאת העיר שעל הלה בנויה ובזכרי את עיר-אלהים שם אשר ירדה פלאים עד שאול תחתיה; אולם אחר כך עזבו מחשבותי את הרי יהודה, למען שכון בארץ החדוה והנער.

והנער שבי מבקש אהבה, אהבת נערה אשר תדע את המהפכה שברוחי ואת אשר אני נושא בחביון נפשי.

שם על ספסלי בית המדרש הנבוה, בין השורות של התלמידות היושבות לשמוע את השעורים, שם עיני מביטות ימין ושמאל ומבקשות את הנפש אשר אהב. ואחדות מהן מוצאות חן בעיני ביותר. בכל אחת מהן אני מוצא איזה יופי נסתר, איזה חזיון נעלם המושך אותי לבקש לי את הנפש הזאת. — בשעת השעורים הכוללים בעד כלנו אני יכול לראות רובן רק מאחוריהן, כלן באות ויוצאות טבלי אשר אוכל להתקרב אליהן. אולם בשעת השעורים הפרטיים שרק „שומעים" מעמים להם המתאספים לבית המורה הפרטי, שם נשב בעגול לשאת ולתת בעניני מלחמת המדע, במהלך מחשבות ודעות. ושם אני מרגיש שאני משים לבי אל התלמידות היושבות לסולי. גם בשעה שאני מהביש להתבונן בהן בעיני הנני מרגיש שפתיהן נעות ונפשן שומעת.

לכלן אני משים לבי, אבל אין אני יודע אם יודעה הנה את אשר בלבי. בודאי אינן יודעות. — ואחרי כן, לעת סיום השעור, נעזוב את בית מורנו ונרד את הגבעה ללכת העירה. רובם הולכים זוגות וזוגות, תלמיד עם התלמידה, ורק אני הנני הולך לבדי ומביט אל גלי הנהר השוטף שם בעמק, כאיש אשר כל העולם עזבהו...

הנני מנסה להתרועע אתן. הנני מכריח את עצמי להתקרב אליהן, אבל תמיד הנני מחטיא את המטרה... ורק בעבור

המקרה שבא לידי להתקרב אל אחת מהן הנני רואה שבידי היתה ושלחתיה.

זאת ועוד אחרת. לא ידעתי אז להתהלך עמן, כמו שלא ידעתי את שאר הדברים המקרבים אדם לאדם. פי היה שוה ללבי, אבל לא ללבו. היחידות והיופי שבחיים הכבידו אז את אכפם עלי ואשבע לדגלם; תחת אשר הנה לכאורה רק לכל החברה בקשו להיטיב, — הן אינן מבינות את האפשרות לעסוק בשירה בעת שרוב בני אדם מובעים בענים, וחושבות את העיון בצרכי היחיד כאשר הוא יחיד למותר שאינו שוה לעסוק בו... גם העושר הרוחני של היחיד הוא בא בעיניהן רק על חשבון הרבים, והרבים קודמים להיחיד בכל דבר. ואני חושב לאידך גיסא...

לשוא הנני מברר להן שאין הדבר כך! — הן אינן מבינות כלל את הספקות בודאות כאלה; ועוד תוסיפנה להתרחק מעלי ולהתיחס אלי כאל אדם העומד חוץ לשורה.

ומחוץ לשורה אני גר אז, בפרור העיר הרחוק מאותו הפרור שבו גרים רוב התלמידים והתלמידות. באספותיהם לא אקח חלק, בבית-האוכל שלהם לא אוכל ובחברתם לא אֶחָד. ומודה אני שזאת הבדירות מלאה אותי איזו יהירות אשר הרחיבה את דעתי, ואמרתי אני בלבי: שקול אנכי כנגד כלם ולפיכך איני יכול להתהלך עמם. ואז בלכתי מבית המדרש הגבוה על הגשר הגדול המקשר את פרורי העיר התיכונה ואסתכל על המרחב שממעל ומהחת, אז נפשי במרום מתהלכת ואני מרגיש בי רגשות של עשר הרוח, רוח אשר יוכל לנצח... כל הארץ מקומי, כל העולם מקומי, בכל הדורות הייתי יכול לחיות ולכלם יכולתי לאמר איזה דבר... עד עתה רק אחרי הדעת רצתי וכל עמלי היה להוסיף לקח ולהרבות מדע; עד עתה רק התפלספתי ועשיתי את אוני כאפרכסת לכל גדולי המחשבה בכל הערנים; אבל עתה אני חושב על אדות המחשבה בעצמה ואפשרות המחשבה... האדם ומהות האדם משך את לבי באופן שלא ידעתי עד כה; ואני חולם לי מחשבה חדשה, תורת-אדם

חדשה, פלוסופיה הבולעת את כל הרעות ומגדת לכני אדם מעין פשר דבר.

כי "עני הגון" אנכי ואין ידי משגת לצרכי-יומי המעטים, זאת שכחתי לגמרי. עמלתי אז לשכוח כי הנני צפוי לעזרת אחרים, שאינם נחשבים בעיני למאומה. מה בכך? כל עולמי מחשבתי רמים ונשגבים, ואני כובש לי דרכים ומסלות בדעות, במהות הרעות!...

רק האהבה, רק היא חסרה לעשרי הגדול, נפש אשר תאהב אותי ותדע עשרי, נפש נערה אשר אשיר לה שירת יפיה. — רק למיל עמה ארוכות ולדבר עמה צריך אני; שם ביערות ובגבעות העיר בלכתנו לבדנו אוציא לפנייה את כל רוחי ואעשיר אותה בעושר נשמהי.

ובכל זאת הן אינן יודעות אותי כל עיקר... הן מתרחקות ממני ותלכנה באשר תלכנה, ובהוך כך הנני שרוי בלא אהבה ובלא קרבת נפש.

יש אשר כל העוצב שבעולם הניח ידו החזקה עלי בשבתי לכדי בחדרי, שם הרחק מאדם העיר, הרחק מעמי ומעיר טולדתי, הרחק מחברי ורעי מנער, הרחק מנפש-אדם קרובה לי...

רק צל היער הנמוך נראה מבעד חלון חדרי בעליה; והכל כמו מתעצב אתי יחד על בדידותי הרבה מבלי יכולת להושיע לי. — ופחד גדול נופל עלי מרוב בדידותי. הנני מפחד מהריקות אשר בחדרי ומגעגועי הגדולים למלאות את הריקות המוציאה אותי כמעט מדעתי.

על מטהי אשכב ואסגור עיני, שנה לעפעפי אנכי מבקש לתת, להשקיע את בדידותי הגדולה — ולישן לא אוכל.

ולצעוק יכולתי אז, לצעוק צעקה גדולה ומרה:

— הבו לי רע, אשה קרובת נפשי! הבו לי נפש לאהבה,

לחבקה ולבכות על צוארה! —

ה.

ובבקר-לא-עבות אחר הגיעתני הודיעה, כי מחר היא

באה...

היא בעצמה הודיעה לי במכתב גלוי את דבר בואה. אם כי אינני סביר קרוב לה, כותבת היא, כי רק שתיים שלש פעמים ראהני, בכל זאת היא מקוה כי אהיה לה לעינים בארץ נכריה: „הלא סארץ אחת נחנו, בני עם אחד.“ בעלות הבקר הובא לי מכתבה; וקרני השמש באו בעד פרצי הוילונות אשר על חלונות חדרי, וכמו אור חדש פרוש על כל סביבי.

רק איוו שעות עוד עד לבואה. ואנכי השכמתי בלב שמח, ואוכל ואשתה, ואלך לטיל בהרחבת הדעת, גם מצאתי בערה חדר למעון תנוח בו אחרי בואה. בעלת הבית שהשכירה לי את החדר בעבורה היתה אשה טובה ותאמר לי כי שמחה היא לתת את חדרה לנערה נכבדה, לרעותי... ואמנם כרע לה הרגשתי את עצמי בצאתי לקראתה אל התחנה בעת נטו צללי ערב. היא היתה עיפה מתלאות הדרך ועטופה בבגדי נסיעה. נתתי לה שלום והיא החזירה לי שלום במין תודה מסותרה על אשר מצאה לה גואל בארץ נכריה. ותודה מפורשת נתנה לי בעבור עמלי בשבילה. — החדר מצא חן בעיניה. ותסר מעליה בגדי הנסיעה ותרחץ ידיה ופניה, והשב מטולי על יד השלחן. היא ידעה כי פניה דלו מעט, וגם אנכי הצטערתי על אשר איננה יפה כמו שחשבתי, אבל עמלתי לתת לה חן בעיני. עיפה היתה ולא יכלה לדבר עמי הרבה, ואפן ללכת. ובלכתי בקשתי כאח על אדותיה את בעלת הבית שתעשה הכל בעדה. ואקום ואצא — לא לברי.

למה אכחד? הרעיון כי יש באותו החדר נפש עוזבה מודעת לי, וכי בבקר השכם אבקר אותה לרעת שלומה וליעצה אנה תפנה ומה תעשה, הרעיון הזה הרחיב את נפשי ופגממני את צער בדירותי.

גם כאכלי ארוחת הערב ובכשלי לי חמים לשתות נראה לי הערב ההוא כערב אחר... הנר לא הפיץ עוד אורו ככוכב בודד; גם מכונת הבשול לא היתה עוד כמו שוממה. נפשי לא היתה עוד גלמודה.

למחר בבקר הלכתי לבקרה. היא כבר קמה, והנה לבושה במלבושי שחרית, ותושט לי ידה ברנשי אחוה. שנינו דברנו ודברנו... עדי הגיע זמן ארוחת הצהרים. ונלך אל בית-האוכל, ונשב שנינו אל שלחני הקבוע, אשר אצלו ישבתי בדרך עד היום. הרואים אתם המסוכים עמי יום יום! אמרתי בלבי, עתה אינני עוד יחירי... עתה עם נערה קרובה לי באתי... ולא לבדי אבוא ואצא עוד.

יאחרי כן?

למה אאריך לספר! בשבוע הראשון אחרי בואה הנה כבר ירענו מכל אשר לי ולה. בשני כבר היינו קרובים זה לזו. בשלישי כבר למדתי אותה דעת ואפתח לפניו שערי המחשבות, והראיתי לה ספרים אשר לא ידעה אותם עד עתה. ובכלות הירח כבר היה כים אחד לשנינו.

היא היתה עניה, ועניה הכריחה ללות מאתי די צרכיה יום יום, ויען כי גם אנכי עני הייתי, הייתי גם אני מוכרח ללות לי מאחרים, לפעמים גם שלא על מנת להחזיר. לשנינו חסרה הפרומה הקבועה, וחובותינו רכו מיום ליום. ומדוע לא אחלק עמה כל פרומה? אכן עת יחסר לי תחלק אתי בלי ספק, וכשיחסר לה הן לא אוכל לראותה רעבה! ובכן — כים אחד לשנינו.

שנינו נלך למיל, לאכול, שנינו נשמע את השעורים ושנינו נעזוב יחד את בית המדרש. היא שואלת אותי ואני משיב. היא יושבת בבית לבדה, לא תתרועע עם איש, ורק אנכי אבוא אליה והיא גם היא תבוא אלי. וכה נתראה פנים ונשוחח מדי יום ביומו.

בעלת-ביתי ובעלת-ביתה חושבות אותנו לקרובים כאחים ולא תשימנה לנו לב אם גם לפעמים נאחר לשבת עד עבור חצות הליל.

בכל יום ויום אנו מרבים לדבר. היא מספרת לי הכל

ואנכי מספר לה הבל. אנכי מראה לדעת כי מצאתי כשרונותיה מרובים וכי היא יודעת הרבה מאותם הדברים שצריך גם לאחרים לדעת. והיא מאמנת לי או מעמדת את עצמה כמאמנת. — היא חושבת אותי לאיש תם, טוב-לב, מרגיש וחושב. ואנכי חושב אותה לנפש עזובה מכחויץ ועשירה מכפנים. "יתומה היא באין אב ואם. אביה מת בבית החולים, ואמה עזובה. לפני עשירים היו וירדו פלאים. כל אחיותיה היפות נשאו אחת אחת לאנשים גרועי הערך ועשירים בממון. אחת ברחה מאישה עם בנה ותבחר לשבת באחד הבתים מלהיות אסירה בבית שלא מצאה בו מנוח. אחת אחרת שהתקרבה לאחר ע"י אהבה ענונה היא מן האירוסיין, כי עזב אותה ארוסה וילך לכרכי הים, אף כי נשבע לה אהבה נצחת, והיא מחכה לו זה ימים רבים וכבר הזקינה בנעוריה ויפיה חלף ע"י ברירותה הממושכה". ועל זה יצר לי מאד.

"בעת שהיה אביה עזוב בבית החולים אשר מת בו", כן ספרה לי, "היתה היא היחידה באחיותיה שבאה אליו יום יום ותדבר נחוסים על נפשו השוממה". ובזאת קרבתני אליה מאד.

ו.

נחויץ לי להזכיר שאותה קרבה אשר היתה בינינו היתה רק מעין קרבת אח לאחותו ומכלי כל מחשבות זרות. כל הרהורי האהבה וחלומותיה עזבוני מעת כואי בקרבתה, וחשבתי להומי שקרבה כזו היא המהורה שבמהורות וככה תהיה כל הימים. וגם נדמה לי שקרבתנו עתה היתה כבר בינינו בתור רעות מנער. רק בין הערבים, בעת אשר ננוח כמורד הניא על חוף הנחל הקטן המביע לנו שלות הערב, ודומיה מסביב לנו, ואהנו יחד ינוח כל היקום, וכל צבאי השמים ישבותו — אז מין רגש אומר לי: "אשה בצדו"; ואנכי מעביר מקלי על פני עשבי הניא

כאלו אחותי יושבת מרחוק, ולנו אין דבר זה עם זה. פעם אחת היתה חולה מעט, ונלך לדרוש ברופאים. המה צוו עליה לאכול הרבה ולשתות הרבה, — ואנו גם למעט אין ירנו משגת. כחותיה עוזבים אותה, ואנכי דואג לה השכם והערב וחושב לאחריהה...

ואחרי שובה לאיתנה אנכי קורא עמה בספרים ומסכיר לה את המחשבות אשר במוחי ואת הדעות אשר בלכבי. היא אומרת כי רק אותי היא מבינה ומנבאה עתידות לכשרוני. ואני עד עתה כמעט לא שמתו אל לבי שלבן־אדם כמוני ישנו כשרון ושצריך לו איזה כשרון על דרכו בחיים. עד עתה תמים הייתי עמדי ועם מחשבותי, עם רגשותי וחלומותי. ידע ידעתי היטב, כי שם בעולם הגדול יש שאלות לרבבות, כי בכלל החיים כלם חידה ארוכה ומחשבות אין־קץ, וגם חשבתו הרבה על זאת כל הימים. אבל כי גם ימי המה פרק מן החיים, ועלי לדעת אותי ואת נתיבותי, לא ידעתי כל עיקר; לזאת לא שמתו לבי כלל.

כל מעשי וכל מקרי אשר פגעוני, כל אשר בי ובמעמקי לבי, צערי ודוחק חיי, — את כל אלה חשבתו לדברים „שישנם יען שישנם“. עלי רק ללמוד הרבה ולהגות הרבה, ושאר הדברים יבואו כמו שיבואו.

אותה ראיתי בכל יום ויום, ולא נתתי לי דין וחשבון על מהות קרבתנו ולא שאלתי את עצמי: מה הוא הדבר המקרב אותנו? אנכי דמיתי אז שאינני אוהב אותה כלל ושגם היא איננה אוהבת אותי כמו־בן השגור, אבל מה בכך, הלא קרובים נחנו וככה נהיה כל הימים.

ואז החלתי לחשוב, כי יפה היא באמת. עיניה יפות, שערותיה יפות ומהלכה יפה. טיולה בחדרי לארכו ולרחבו בעת אשר תעשן ותחשוב ממלא אותי באיזה נעם המרחיב את הלב. אבל מה בכך? יודע אני שידיה אינן מוצאות חן בעיני ושכל לבי הייתי חפץ שתהיינה יותר זכות וצחות. אבל מה בכך? היא אומרת לי: מדוע לא אשים לב לבגדי ולכל מהלכי וחיצוניותי? אך מה בכך?

ככה היה מצב הרבר עד אותו היום.
 אולי הרבר שקרה אחר כך באותו היום קטן-הערך הוא;
 אבל בו ביום היה ערכו גדול בעיני. אנכי אשר מעולם לא
 בקרתי בית ספר קבוע ולא זכיתי לדרוש באיזו הלכה ברבים,
 מוכרח הייתי בפעם ההיא לדרוש באיזו הלכה ברבים. ביום
 ההוא סוכרתי הייתי לדרוש על איזה שיעור מדעי באולם בית-
 מדרשנו לפני מורי וחברי. כמעט בושתי לפסוע בפעם הראשונה
 על הקתדרה ולהציע חרושי לפני כל היושבים לפני. אבל הרעיון
 שהיא, רעותי, תראה אותי עומד ודרוש, נתן לי עוז בנפשי. —
 אבל היא לא באה, לא באה...

וזאת הפעם הצטערתי... זאת הפעם חשבתי שם חוי בה
 היתה לבוא. זאת הפעם אשר אמרתי לי שהיא חיבת לי איזה
 דבר.

ביום ההוא בין הערכים ישבתי לברי בחררי, ישבתי
 זחשבתי, חשבתי והצטערתי: היא חיבת לי דבר-מה.

ז.

פה נחוי לי להפסיק מעט את ספורי ולהעיר על הלך-
 דוחי בעת ההיא.

טועה הייתי או לחשוב שהקרבה שבין אדם לאדם היא
 באה ע"י איזה חיוב הנולד ברבות הימים בינו ובין רעהו או
 רעותו. — אנכי חשבתי או את הרעות לדבר תלוי בערכינו ובערך
 מעשינו.

חשבתי, כי לפי גודל כמותם ואיכותם של מעשים טובים
 אשר נעשה נרכש לנו, בה במדה, רעהו והתקרבות גדולה, ולפי
 מספר התכונות הטובות של נפשנו וגודל רוחנו תגדל גם סאת
 האהבה אשר נמצא בנפשות אחרות אשר הביננה ערך התכונות
 ההן והעושר הרוחני ההוא השמור אתנו. — אם פלוני בן פלוני
 שערכו פחות מערכי אהוב לרעותי במדה גדולה כזו, על אתת

כמה וכמה צריך אני להיות אהוב לה ע"י נשמתי היתרה וכל עשרה הרב .

כי האהבה על הרוב באה בלא-יודעים , בלא חשבון ודעת של האהוב והנאהב וגם מבלי דעתם אם ראויים הם לכך , לא ידעתי או כל עיקר ; ולא ידעתי כי פה לוקחים חלק בראש סודות נפשיים אחרים ומסתרי-נפש כמוסים ומתומים .

לולא הייתי או כל כך תמים את החיים ויודע רק פרק אחד בהם , כי אז ידעתי נכונה , כי יען אשר אנכי חושב הרכה על דבר קרבתנו לכן אין עוד הקרבה הזאת תמימה ואינה יכולה להיות תמימה... ולו הייתי בעל נפש ישרה כי או בושתי לחשוב עם לבבי : לא הוב או לחדול ? . ככל געגועי הגדולים לנפש אשר אהב לא שכחתי גם רגע את רוע מעמדו בחיים ושאי-אפשר לי לשום רחיים על צוארי — ובכל חפצי לאהוב יראתי עשות זאת פן אכשל ע"י זה במלחמת חיי שתגרל פיר שנים אחרי כן מאשר עתה , עת הנני גלמוד .

לו היתה לכל הפחות יפה תמיד , כי אז הייתי משתיק בחזקה את הרהורי אלה והייתי אוהב אותה מבלי הרבות מחשבות ; אבל עכשיו שיפיה יגלה רק לפרקים , מדוע אשים אסירים על ידי ?

ויש אשר הייתי חומד אותה בפשימות , בעת אשר ישבנו סמוכים על שלחני לקרוא בספר והד נפשה נוגע בנפשי . יודע אנכי שעלי רק לחבק אותה ולנשקה כאשר אתאו ואז אולי ישתנו הדברים... אבל ידי לא תלך בטלאכות נפשי , ואני יושב אצלה וקורא , קורא וחומד , חומד וקורא... ולפעמים חמדתי כל כך גדולה עד כי רק בחזקה הנני מושל ברוחי ובכל כחי אשים מחסום לי לבלי נגוע בה כאשר אחפוץ .

ובתוך כך אני חושב עוד מחשבות אחרות והרהורים אחרים , ואני עמל לדעת אם תדע מאשר בי ואם יכולה היא לדעת את כל אשר בי . בתוך כך... אבל נשוב נא לספור-המעשה גופא .

ח.

אינני יודע מה חשבו מכירי על אדותינו. אולם פעם אחת בא אלינו תלמיד אחד עובר אורח ויאכל על שלחנו; ויהי בלכתו מאתנו אמר לאחד מהחבורה לעזות: אלימלך והעלמה אשר אתו יהיו לזוג טוב. והדבר הזה עשה איזה רושם עלי. בכל עת ששמעתי אחר מדבר על אדותיה לאמר: עיניה יפות, מהלכה יפה, תנועותיה יפות, מיד אמרתי בלבי כי קרוב אני לעלמה הזאת והרגשתי שנפש אשה כצל על יד ימיני. גם היא ידעה שאיש קרוב לה, אבל גם ידעה כי „לאיש הזה לא יוכל היות הכל...“

כדברים האלה אמרה היא לי פתאם בלכתנו פעם למיל בצהרים; ואני נבהלתי לשמוע מפיה דברים כאלה בלי כל הקדמה ומכלי אשר שאלתיה על אדות דבר כזה.

הנפש הישרה שבי אמרה לי: עזוב אותה לנפשה והיה לנבר! אולם הנפש הנלווה אמרה לי: לא יהכן לעזוב נפש יתומה... אך ורק מפני שנלתה את אוני והדבר אלי מקרב לבה. אדרבה, אמרה הנפש הנלווה: טעתה קרבתנו אין לה כל מחשבה חיצונית מלבד הקרוב כשהוא לעצמו.

לו היתה אז דעתי מיושבת עלי, כי אז הייתי משיב לאותו המסית: משקר אתה! רק קרבה אחת שבין איש ואשה יכולה להיות שלמה, והיא קרבה בנפש ובשר, וכל קרבה אחרת היא בלתי טבעית ומשחתה בה. אבל דעתי לא היתה מיושבת; וככל אשר הוסיפה לדחות אותי הוסיפתי להתקרב אליה כאח נאמן. וקרבותי אליה גדלה עוד יותר עת נוכחתי לדעת כי רעה לא שמר לה אמונים. לפי תומי כתבתי אליו המרורים ואשביעהו לקרב את הנערה, כי לא יאות לעשות אשר הוא עושה.

והוא עשה את עצמו בלא שומע.

עוד אוכזר היטב את היום — בין השמשות היה הדבר — בכואה לחררי עצובה: „הוא עזבני!“

מיום שעמדתי על דעתי לא הייתי טלא רחמים כבאותה שעה. ממקור לבי דברתי אליה הנחומים; „אל נא התעצבי, אמרתי לה: אנכי אהיה לך למגן ותקחי חלק בכל אשר לי“. כמעט שחפצתי לכרוע ברך לפניה... בכל אופן חפצתי לנחמה ולהשיב לה שלות נפשה. אבל משמים עמדתי ואחמוד את יפיה בנשות צללי ערב.

ופתאם ראיתי את שדיה הנעות מבעד אפודתה אשר עליה בעמדה עצובה על יד החלון, וחמדה זרה נכנסה בי: אני מחבק אותה ומנשק לה, והיא נשענה בראשה על כתפי כאלו מה' יצא הדבר.

אך את הפרחים שנתתי לה למחרת היום, בהקץ האביב וכל מסתרי ששון החיים, לא קבלה ברצון, ותהי כנדהמת מבלי דבר דבר.

יום ירוף יום ושבע — שבוע, ימינה מקרבת אותי ושמאלה דוחה, ואני כבר נלאיתי נשוא את הרו-פרצופים שבקרבנו.

לנתק הכל חפצתי או, בראותי כי תמיד היא משיבה לי על דברים שלא שאלתי אותה, — ולהפרד ממנה לא יכולתי. יום ירוף יום, שבוע — שבוע, ושעורי הלמודים בבית המדרש הגבוה הגיעו לקצם וימי החופש באו. וכימים ההם חפצנו לשבת ב„ארץ העלית“ היא ארץ ההרים, צבי לכל הארצות. והנה בא היום אשר התגנבה אל לבי ראשית הרעיון: עתה באה העת להסב את הפרידה, שסופה לבוא גם בלעדי זאת. יום השבת היה. מחר עלינו לצאת את העיר ולבקש לנו מנוחה חדשה בצל ההרים. ואנכי הלכתי אתה למיל באחד היערות הקרובים.

— דבר לי אליך, אמרתי לה במין בושה השכיחה אצלי. ואני תארתי לה את מהות היחס שביני ובינה. יחס תם ורך היה, והיא קלקלה אותו במיני דחיותיה, שבאו לא בעתן... „ביחסי אל בני אדם, אל איש או אשה — כדברים האלה הגרתי לה — הנני מבקש את החרות השלמה מבלי כל הנאי למפרע, ואת החשבון בזה איני מבקר... קרוב אנכי לך

ככל לבבי, אף כי אינני יודע אם אוהב אני אותך או לא. אם בוא תבוא האהבה או לא תבוא, — כל עוד לא שאלתי אותך בדבר הזה, אין את רשאית לאמר לי: הדבר הזה אי אפשר. באסרך דבר כזה למפרע הנה את מתנה הנאי לקרבתנו: צורה זו ולא צורה אחרת; ואנכי איני יכול להתקרב בתנאי גם אל הנפשות היותר קרובות לי. צר לי שנהיתה כזאת באשמחך; אבל הדבר כבר נהיה, והנאמר אין להשיב. עד עתה ישבנו יחד, ולא יכולנו לשנות את יחסנו! ועתה הנה אנחנו משנים מקום מושבנו בשעה המוכשרת, הבה נתפרד נא עתה, כי שעת הכושר היא; כי אם נוסף לשבת ביחד לא אוכל ערוב לך שנפשי לא תדבק בך לאהבה, ואת הלא רמות לי פעמים אחדות שלא תוכלי להשיב לי אהבה".

על עז דברי אלה התפלאתי בעצמי, כי מעולם לא נסיתי לדבר דברים כאלה בפניה מבלי בושתיפנים כמו היום. גם היא השתוממה לשמוע אותי מדבר בסגנון כזה, כי לא פללה לשמוע כזאת ממני. אבל היא לא השיבה דבר, וכדומיה של עצב הלכה אתי עד אשר שכנו העירה.

עוד רק צעדים אחדים אל ביתה — — ובלי אמר ודברים הלכה אל חדרה, ושומם שבתו גם אני אל חדרי. כמחרת היום ההוא יצאה לבדה מן העיר.

מ.

מיום עמדי על דעתי לא הייתי כל כך עצוב כמו אחרי צאתה את העיר... היא לקחה פרידת־שלום מאתי בכחב, ותביע את תקותה, כי אשנה את דעתי ואצא לגור אתה מבלי חשוב הרבה — ואנכי הייתי לבדי בעיר העזובה מתלמידיה ותלמידותיה, שיצאו כלם אל ההרים לשאוף רוח צח בימי החופש.

בודד אני מרגיש את עצמי בחדרי וברחובות, בבואי

ובצאתי, בשכבי ובקומי. והבדירות גדולה היא עתה מור
שהרגשתי בימים שעברו, גדולה היא ודוחקת עד כי לא אוכל
לחשוב ולהנות.

כמעט לא אאמין שכבר יצאה, שבערב הזה ובבקר למחרתו
לא נאכל עוד בשבתנו יחד ושלא נמייל ביחד. כמעט לא אאמין
שהיא לא תשב עוד בחדרי ולא תקשיב לשיחותי ולדברי.

הנני חפץ לקרוא אותה אלי על ידי בעלת-ביתי הזקנה,
כאשר הסכנתי, הנני חפץ לבוא בעצמי אל חדרה ולראות מרוע
אחרה היום לבוא; וכרגע אני זוכר שכבר איננה בחדרה ושלא
אוכל לראות אותה בעת כאשר אתאו.

ומרוע רחקה מעלי? מרוע עזבתי? ומרוע לא הלכתי
אחריה? הכל הטה יחד כל מחשבותי והגיוני... כל מה שאמרתי
לה או במרם צאתה — הכל הבלים.

כל הרברים רק דברים בעלמא שאין להם שחר. אני רוצה
לגור עמה יחד שם בין צללי ההרים ולהתענג אתה יחד על
שלות הטבע וחמדותיו.

הנני שם כלי באמתחתי ומכין את עצמי לדרך. עוד
היום בין השמשות אבוא אל משכנה; פתאם אבקרנה, למען
תראה לדעת מה קרוב אני לה ולנשמתה, והיא גם היא אלי.
עוד שעה אחת מרם תסע עגלת הקיטור ואני רואה את שנינו
בדמיוני, והיא עליוה מאד ושמחה לבואי...

אכן לא! לא אכניע את עצמי לפני הנערה הזאת אשר נועזה
לדחות אותי למפרע!

פה אשב, פה אשא את כאב בדידותי בחבי. לא אכתוב
לח דבר, וגם על אנרותיה רק למקוטעות אשיב או לא אשיב
לה תשובה כלל.

מועה היא כחשבה אותי לאיש כפוף ונכנע לה, אשר יעשה
הכל רק למען יהיה קרוב לה. אנכי אוכל לעקור רגשותי משרשם,
אוכל לעצור ברוחי ולחיות גם בלעדה ואוכל עשות גם את אשר לא
יעלה על דעתה. ומי יאמר לי שהונה היא בי? מי יאמר שרוצה
היא באמת כי אבוא אליה לגור אתה בכפר אחד? שטא אינה
יכולה לשכות את רעה לגמרי, אם גם חטא לה הרבה? ושטא

לאירך גיסא, שמא כבר לקח אחר את לבכה, פלוני, פלמוני, זאולי מכירי אוריאל, שגם הוא יצא לגור אתה.

הוא גדול ממני בקיטתו, יפה בתארו ועו ברוחו. הוא יודע להתהלך את הנשים, והיא הלא הללה אותו בפני ...

לא! לא נכון הדבר שאני חושב בכך, לא נכון הדבר. — ובתוך כך ברירותי הולכת הלוך ורבה, ואני שומם ועצוב.

לשוא הנני מנסה להסיח דעתי ע"י התבוננות בימים שעברו ומחשבות לעתידותי ועתידות מפעלי. לשוא אנכי צופה

ליום הולדת אותי הקרוב לבוא — ואני או כבן כ"ה שנה — כיום הרת עולמי, שבו עלי לשים קץ לימי הנוער ולחלומות הנוער

ולהיות לאיש יודע את אשר לפניו. לשוא אני אומר לי שעני גדול כמוני, שרק תורתו אומנתו, אין לו רשות להמיל רחיים

על צוארו שאין כחו מספיק לשאתן. לשוא אני עמל לכתוב ולהשקיע את געגועי בספר זכרונותי, — אליה נשואה,

אליה ...

גם העו הרכה והכלב הצעיר של בעלת-ביתי, שהנני לוקחם אל חדרני בתור נפשות מחיות את הריקות אשר מביבותי,

לא ימלאו תפקידם זה; גם המה יושבים דוממים כאלו משתתפים הם בלידעת בצערי.

או אזכור את חברי העוסקים בצרכי הצבור הישראלי וכותבים לי דברים מלאים תרועה והתעוררות, למען אקום גם

אנכי ואצא לעזרת עמי המבקש לו מנוח ... ואיני מבין מה אתן ומה אוסיף להם בשבתי שומם ומבקש אהבה של יחידה.

אדרבה, אמרתי או לנפשי, איש לאהליו ישראל! מה לנו ולחרבן עם שעשה אותנו ללא-אדם? מה אנו ומה כרנו בכלל,

אם הפרט שבנו עור הוא באין עינים ומדוכא וחלש באפם יכולת לנצח את החיים? ...

לא אנכי הנני אשם בזה שלא אוכל למצוא את האהבה אשר אבקש, כי אם אבותי עם כל הלך-מחשבותיהם וספריהם,

חיי כל הדורות שלנו, חיי-השבר אשר דכאו את רוחנו ויכופו את קומתנו.

ואותם הכפרים ונושאי הספרים חפץ אנכי לשכוח, להשליך

חרצובותם סנפשי ולהעירה לחרות, לחרות אשר השיב לי את נעורי ותהן לי את אשר אבקש.

ורק אותה אבקש, אותה רחל בת לאה שהיתה קרובה לי עד לפני שבוע ימים, ועתה עזבתני לנפשי.

עזבתני? הלא אנכי עזבתיה, הלא אנכי הסכתי בדבר. ומדוע הסיבותי בדבר? מדוע רחקתי בזרועי את קרבתה? מדוע אשב פה לכרד בעוד שהיא מחכה לי שם? ...

הנני מנסה למיל לבדי ולבקר את כל המקומות ההם שהרגלנו למיל וללכה שמה, ואני שב על עקבי... מתי רא אנכי לראות את המקומות הללו בלעדיה... ולא אוכל לראותם בלעדיה. בלי העינים האלה כקברות נראו המקומות בעיני; ובאין הנפש הזאת שהלכה תמיד בצדי נדמה לי כאלו שואלים אותי האילנות האלה על אדגתיה וכאלו מחכים הם לה... גם להם יחסר איזה דבר, זאת אני רואה ברור.

וגם זאת אני מרגיש או לדעת, כי כמו שהטבע מסביב לנו פועל עלינו כך פועלים אנחנו עליו, ופעולה חוזרת בין החי שאינו מדבר והחי שמדבר.

בבוא הערב — והנה רגשות נפלאים מפלסים להם נתיב עד למעמקי נפשי. אני מבין שהוא יודע יותר ממני, יותר מאשר ארע בעצמי, וכל אשר יהרגש בי שם בחללו הוא נרשם...

בארץ נכריה זאת לא עוד אשב ימים רבים, אקום ואלך לי באשר אלך; אבל צלי ישאר בזה לצמיתות. היא הלכה, ועוד צלה מאיר את המקום הזה שעזבה אותו, ונפשה פה כמרומים מרחפת...

לבי אומר לי אז שגם הנבראים כלם מרגישים בלא-יודעים את בדידותם ומתגעגעים המה להתקרב אחד אל רעהו; שכל מהות החיים מונחת באותו הקירוב והוא הוא עצם נשמת ההויה. — הגעגועים הללו בכל עצם פרטי הם הם געגועיו אל אחדותו עם הכלל כלו שנתפרד ממנו משעת יצירתו.

היצירה בכלל, כלומר אותו המעמד שהפריד אותנו מן המהות הכללית, היא רק מקרה עובר, מקרה המסכב לנו את

העוצב העולמי והגעגועים העולטיים שבנו לכל אשר מסכיב לנו.

והיא, האשה, נפש האשה הנפגשת בנו על דרכנו ונקשרת בנפשנו, היא שלוהה ממרום כביכול כסמל העדות על אריגת נפשנו בהויה הנצחת. —

ככה הייתי מהפלסף בבוא הערב, ומעין זה בהיות הבקר. אני מהפלסף ומתעצב, מתעצב ומתגעגע, מתגעגע — ונפשי לה הומיה.

ויש אשר מרוב צרת נפשי ובדידותה יבוא בי או — במקום ההתפלספות — מעין רוח קטב־מרירי, אשר לא אדע לתארו. הנני חולם כי גולם מוטל אנכי בלי אברים, בלי ידי ורגלי וכלי פה ועינים. או לאידך גיסא אני חולם שהנני מטיל ממעל לגני הבתים וראשי האילנות, שהאילנות הפוכים בסדרם, שרשיהם למעלה וענפיהם למטה! ... דמיוני הכביר מתאר לי מחזות מוזרים מאין כמהם, קרובים לשגעון.

אני איני יודע לעצור בחושי. וכלם פותחים לפני חרשים לבקרים, קלעים חרשים וכלם מעולפים בצעיף מאיר... מה היה לנו, חושב אני בחלומי, לו היה לנו היום גו ענק ולמחר כננס התהלכנו? מה היה לנו, לו היתה הארץ ממעל והשמים מתחת? ...

ולפתע בוכה אנכי, בוכה ושמח, שמח ומתעצב; תהום לפני ואנכי נופל לתוכה וצועק צעקה גדולה ומרה — ואיקץ.

עד כה באתי או טפחד בדידותי, ונפשי לה הסה. אינני יודע עתה אם אהבתי אותה או לפי אותו המובן הירוע. אבל צריכה היתה לי נפשי, צריכה היתה לי, להאיר את אופל בדידותי, נשמה חיה בחררי הבודד, און מקשבת לקול לבכי. ולפתע והנה היא כותבת לי: בוא! אשמח לקראתך! לא פללתי את הרבר הזה, אם גם חכיתי לו וחלמתי מעין זה. ובכן לקחתי צרור הפצי ואצא ללכת אליה.

לפנות ערב היה הרבר, ערב יפה ושלו באמצע הקיץ. ועלי לנסוע רק מהלך שעה אחת במסלת הברזל עד העיר הקרובה, ומשם באניה אל הכפר הסמוך שם לחוף הנהר. אנכי הודעתיה מקודם את דבר בואי למען תקדם את פני במקום תחנות האניה. אבל בעזיבי את עגלת המסע לעבור את הגשר המוביל אל החוף ששם האניות יתהלכו, שמעתי את שמי נקרא ממרחק: אלימלך! אלימלך! והנה הם כבר באים לקראתי, היא וכל החבורה הדרה עמה בכפר, שלשה תלמידים ותלמידות שתיים.

הם קבלו את פני בחרוה, וגם אנכי כמו הקיצותי למראה הפנים השוחקות. גם היא שמחה ותצהל לקראתי. עוד רגעים אחדים גלינו לחכות על החוף עד בוא האניה הקרובה, והנני רואה בנשותי הצדה שם למרחוק כל מבנה העיר העתיקה הזאת במורד הריה הרמים. ומנוחה באה בי, מעין רגש המאחד אותי עם כל הדרים שם וחיים שם בשלותם. וגם הנהר השלו משתרע לפני, ושטחו הירקק עם כתמי התכלת המזוהרים ברדת השמש מרככים את עצבון נפשי השמור אתי. וכמו איזה נעם מיוחד מרגיעני ומקל מעלי את סבל החיים. האניה כבר נושאת אותנו והיא מתרוצצת בלכתה. צללי ערב באים ומתערבים את גלי הנהר, ושדרות ההרים משני עברי הנהר הולכות ומתנוועעות אתנו יחד, כדרך מאז. אני והיא עומדים לבדנו בראש האניה. הגלים הבאים על-ידי מרוצתה עולים ויורדים לפנינו ואינם יכולים להפריע מנוחת נפשי הקרובה לנפשה; גם ירינו ניגעות בתורן האניה, ויחד עם זה הן נוגעות זו בזו. ולבי עולה על גדותיו. או הרגשתי כמו עבר קץ תקופה ראשונה בחיי ותקופה חדשה הנה באה, כמו חיים חדשים והלך-נפש חדש מוכן לפני. והנה בלילה הזה ימלאו לי עשרים וחמש שנים...

האניה באה אל מחוז חפצנו. כבר אתא הערב הצח עם

בל יפיו והדרו ועלינו עוד לעלות כשעה ההרה, כי שם בראש הכפר מושבנו; ואנחנו הולכים לאט ומשוררים שירת הערב.

כמו רוח אחר ממלא אותנו ונעם אחד מלוה את נפשותינו העולות. ובלבי שני עולמות נושקים אהרדי, עולם הולך ועולם בא. כוכבי הליל, צללי ההרים, הכלת השמים העמוקה והמרגוע שבאוויר מעוררים בי לתחיה איזה דבר קבור מכבר. ונפשי יונקת מההוד הנכתר שבמלוא הטבע אשר מסביבי, טבע מלא מנוחה והרחבה שבמנוחה.

רוח „ארץ עילית“ מנשב בנו גם בעת אשר עינינו עצומות וחוינינו סגורים; הוא חודר מעצמו לכל אשר בנו ורושם בנפשנו את כל התום של המרגוע ושלות ההרים.

ואלהי ההרים מתערב עם אשמורת הליל, ממחר כל החולין שבחיים ובצללי החיים. כלנו שרים שירי לחש, וקולה ערב משלנו. גם בו אשמע איזה הד של חדוה שלא שמעתי ולבי אומר לי ששמחה זו היא שמחתה לקראת בואי.

בדרך ישבנו על אבן לנוח. כלנו מסובים עליו ולרגליו. והרי אנו כסיעת נפשות קרובות וכצורך חלומות ברמות אדם ששוכנים בין השמים והארץ. וכאותה שעה דנשקי שמיא וארעא אהרדי היה לי הדבר בבוא או חצות ליל ויבריל בין החמשה ועשרים לשנה הבאה בחיי. וכל הנפשות אשר עשיתי לי במרוצת שנותי עד עתה אומרות לי שעלי לפנות מקום לנפשות הבאות ולימים הבאים...

כבר אתא הבקר הראשון. הנני שם בחדרי בכפר ההר, והיא באה לדרוש את שלומי. שנינו יושבים על מעקה חדרי ומסתכלים בהוד ההרים והשחרית שבשכבת הנחל השומף לרחב ההרים. שנינו יושבים ומדברים כאח ואחות. היא עזובה אם אין אני אתה, גם בין הסיעה היא מרגשת את עצמה בודדה.

יום ירדוף יום ושבע — שבוע, ואנחנו לא לכרד נשכון. יחד עם החבורה הננו אוכלים ושותים, מטילים לשאף רוח. כלנו רחוקים וקרובים זה לזה, רחוקים וקרובים.

חבורתנו אשר גרה בראש ההר יחד לא הניעה למספר עשרה, ובה בני עמים שונים ולשונות שונות, יחידים בדעתם

ובעלי צבור, תלמידים ותלמידות. בלכתנו למיל נלך זוג זוג, ותמיד אני הולך לצד תלמידה זרה לי, באשר אבוש ללכת עם הקרובה לי... ונס היא לא תרמונו במעשיה ובתהלכותיה אל קרבתנו ותדבר לרוב את אחד מן החבורה אשר ידבר אליה חלקות מעט...

מורה אני עתה שאז קנאתי באיש הזה, ומבלי משים השפלתי ערכו בעיניה. "והיא הלא קרובה לי, אתה הכל תחלק אתי, כאח ואחות", — עד כאן ותו לא... זאת ומעין זאת עוד הפעם תחל לרמוז לי, ואני נושא את צערי בחבי מבלי לדעת את נפשי ונפשה.

אנכי אומר לה: בלכתנו יחד עם רעינו ורעיותינו נבלה עתותינו בדברים בעלמא, תחת אשר עת נלך לכדנו נדבר על גוי ואדם יחד והיא תלמוד הרבה בעל פה בעת שכחה אין אתה לקרוא הרבה בכתב.

והיא משיבה: אמת נכון הדבר. היא לומדת הרבה משיחותי ויודעת את ערך הדבר הזה. אבל לא נוכל להבדיל את עצמנו מאלה הגרים אתנו, למען לא יבואו לידי מחשבות זרות אדות קרבהנו.

אנכי אומר: "מה בכך? אני מבקש תועלת נפשי מבלי אשר אשים לב למה שיאמרו הבריות". והיא אומרת: "אנכי שמיה לב למה שיאמרו הבריות".

ומאז החלתי ללכת לבדי או להשאר בחדרי בעת אשר נקראתי לאיזה טיול כללי; והיא הולכת עמם מבלי שום לב אלי. יום ירדוף יום, ואני מתהלך עמם ומצטער, יושב עמה ומצטער, הנני לבדי ומצטער.

ואז אחל לחשוב מחשבות שלא יפה עשיתי לבוא הנה, ושבושם אופן לא הייתי צריך לחזור אחריה. ועוד הרבה אני חושב בשבתי לבדי בחדרי בעת שילכו הם למיל בין הערבים.

יא.

באחת משעות בין-הערבים היה הדבר. הם הלכו לשוח באניה שעה אחת או שתיים, ואני נשארתי לבדי מבלי יכולת לראות אותה — בחברת אחד מבני החבורה. זגם — כאשר יראתי לעבור במים... הורי לא למרו אותי לשוט בנהר, וגם שהיך אלפי רבוא אבותי שיצאו סמצרים עת הלכו לכבוש להם את הארץ, אנוסים היו שיקרע להם היסוסוף למען יוכלו לעבור בתוך הים ביבשה... ובכן נשארתי משמים בחדרי, קורא בספר לאיר הנר.

כבר אתא ליל, חצות לילה — והם לא שבו עוד. הנני טחכה ומחכה ואין איש אחד מהם נראה. לבי נוקף; הנני אומר לעוזב את חדרי ולצאת לקראתם; אולם האופל מכסה את עין כל הארץ ואין לאל ידי לראות את הנתיב מראש ההר עד תחתיתו. ואני מפחד ללכת יחירי בין ענני הליל. — הנני שב אל חדרי ומחכה, ואינני יודע מה היה לי... השעה הראשונה אחר חצות כבר באה, והשעון עמד בלכתו.

והנה אחד מן החבורה בא אלי יחף ורטוב כלו במים, דאשו פרוע ופניו עצובים. אניהנו נהפכה — אומר הוא אלי זבעיניו פחד — כלנו נצלנו, רק הוא והיא צללו במים, רחל בת לאה ואוריאל רעה...

רגע עמדתי נפעם מבלי הבין אותו ואת אשר קרה. שערות ראשי סמרו ובלבי אופל. הנני נופל על סטתי ומתעלף. בעמל רב השיב רוחי אל קרבי. הוא שקר לי, רק להתל חפץ בי! ואני מביט עליו מרתוסם ואינני מוצא סלים להביע לו את החמררותי.

ובעלות הבקר אחרי חלומות וענוי-נפש קשים הקיצותי, והנה חולה אני, לא אוכל קום. איני יודע מה היה לי, אבל השמש זורחת סבעד חלון חדרי... ואני תדלתי להבין את נפשי נאת העולם כלו לנמרי. כמדומה לי, כי סר רוחי ממני, כי הכל

שנה את דרכו, והכל יורע שתועה הוא. כמדומה לי שהשמים שפלים יותר מאשר חשכתי והשמש זורחת שלא כדרכה. כמדומה לי שאני אינני חולה כלל, לא התעלפתי כלל, כמו שהיא לא טבעה כלל.

והנה — היא באה, לבקר את החולה היא באה. עצובה היתה ויפה, יפה ועצובה. נפשי חשקה בה.

— „עולמי חשך בעדי, בהאמיני רגע כי את צלך לא ארא עוד“, אמרתי לה בראש כפוף.

— נבלה עשה הצעיר הזה, משיבה היא בלאות, אבל מאד אהעצב לראות שתלוי אתה בי ביותר...

חפצתי לצעוק, יען עד מהרה הבנתי אל מה רמזו מליה. — סיד אנרשנה טעל פני. — והיא כבר הלכה, כי דבר נחוץ לה, וכרגע תשוב.

אך בכוא קרני השמש המעוררים את עיני בזהרם החם. הנני גוכח לרעת בחבי שלא נכון הדבר... בחפצה רק לנסותני... וכל אשר קרה ויאתה מאתמול בערב עד היום בבקר, הוא רק מקרה...

יב.

וכעת, בשעה שאני זוכר את המקרה הזה, ימלאו אותי רגשי בושה, והבושה מביאה אותי לירי עצב. אני מתעצב לראות, כי אנחנו בני ישראל הננו בעלי חשבון ודעת לרוב דוקא באותם הענינים שגדולים המה מן החשבון והדעת, היינו בהחיים בעצמם. החיים בעצמם נסתלקו מאתנו באשמת הספרים ורוחות הספרים, שבהם נצטרו נשמותינו משנות דור ודור. יש לנו מחשבות על גבי מחשבות, רעיונות, הגיונות, דעת הרבה ויכולת הרעה, יש לנו הכח להשיג הכל ולהבין הכל; אבל לחיות כל נוכל, ולנפשנו יחסר התם שבחיים ושנפשימות החיים.

גם רגשותינו והעז שכתפשונו ברעה המה מהולים ובחשבון המה מעורבים. גם חיינו המה רק צללי החיים והדעת שבחיים, באשר יחסר לנו היחס הישר להחיים, והוא יחסר לנו יען כי יודעים אנו יותר מדי וגם מהפשים ומתבוננים יותר מדי. כזאת וכזאת יעלה עתה על לבבי בשעה שאני מביט על אותם הדברים אז. והנני לספר לכם את המשך ספור המעשה גופא, כי הוא קרוב להקודם לו.

הסביתו נא ושמעו.

אחרי יום או יומים, עת ירדתי מעל מטתי, החלתי לחשוב ולהרגיש הרבה בסין הקרבה שביני לבינה; החלתי לחשוב: אם אנכי חייב לה ואם היא חייבת לי, ומצאתי שהיא זכאית וחיבתה, דוחה אותי ומקרבת; ועד היום לא ירעתי נכונה לאיזה מאלה אתן אמן.

לכאורה אינה אוהבת אותי כלל, ולכאורה איפכא מסתברא. לכאורה אין אני אוהב אותה כל כך, ולכאורה אנכי אוהב אותה ביותר, וגם זאת אדע נאמנה, כי רגשותי ישהנו לפי חלוף בגדיה אשר תשים עליה. בגדיה השחורים, אשר אינם מתאימים לפניה הכהים, ירחיקוני מעט ממנה; אבל שמלותיה הלבנות, שאינן מהרקות היטב את גוה מושכות אותי אחריה. וביותר המצא חן בעיני עת השכים בכקר, בשעה שעודה לבושה במלבוש־שחרית. ובכואי אליה אחר הצהרים עת תשען על הספה מתנמנמת או ישנה, מעין רגשי רחמים יתעוררו באהבתי אליה ויגדילו אותה. לפעמים אין אני יכול לעצור ברוחי ומעביר ידי על מצחה או על שערותיה, ולבי יכני... כמו עושה אני בזה איזה חמא.

ואת חזה המתרוסס לעתים מבעד לאפורתה עודני חומד בסתר לבבי ומתבויש בעצמי מפני האל־הזר הזה אשר בקרבי, המעיב בתאותו את מהרת אלהים שבקרבי, שאני הזשב אותם לאחרים...

וגם זאת אודה: האמה הנאוה של בעלת ביתי, המביאה לי יום יום ספל החלב שאני שותה ומנקה את חררי בפני, מגדלת ברישפי חנה את אהבתי לרחל קרובתי...

לתומי לא ידעתי אז, כי נפש האָמה עונבת עלי בשביל צניעותי, והיא שוהה בחדרי יותר מדי פן ואולי אתקרב אליה, מדי לכהה מאתי הרגשתי געגועי עולים בי, ואלך אל רחל ואשב דומם מבלי דעת את אשר אתי, — ולגעגועי אלה נוספו עוד חשבונות ורגשות שונים, אשר החלו למלאות את חדרי לבבי ערב ובקר, הערב והשכם.

צרורי היה נקוב, וקשה היה לי להיות לה לעזר בעוד שגם לצרכי אין ידי משנת. וגם להדוֹר־פרצופים שביחס אשר בינינו אין כחי מספיק עוד. לאהוב או לחרול, לאהוב או לחרול! ככה חשבתי כל הימים.

לאהוב! ואני מעולם לא אמרתי לאשה שאהב אני אותה ומעולם לא גליתי לה אהבה. והנה הדבר הזה — לגלות את האהבה פנים אל פנים — החל למשוך אותי ע"י חרושו אצלי ובהכנית חיי...

החשבון ההכרחי היה פשוט אצלי: לאהוב לגמרי או לחרול לגמרי, וכל הטונח באמצע, כמו שהיה עד הימים האלה, אינו שוה גם לי גם לה. -- ובכן אנסה לדבר אליה... וזאת אוכל לעשות רק על ידי כתב, שלא בפניה. כשאני לעצמי אין בי העוז לכרוע לפניה ברך, ויותר טוב אם אשלח לה כל זה ע"י מכתב, שבו לשוני מדברת גדולות ורמות כאשר בחלומות נפשי. ואותה הנפש שבמכתב אוכרת לה דברים פשוטים: "אהבת עולם אהבתיך. את אור עולמי. בידך להחזיר לי עמרת הנוער שלי; ובאהבתך היכולת לקים בי מה שיש בי ולעשות אותי למה שאני צריך להיות". ובכל אשר בלבי הנני משביעה שתהיה גם היא לי את אשר אנכי לה, שתכין לדעת כי יש לשנינו מלאכות אחת בחיים היתומים, ויתומים אנחנו כל זמן שבורדים אנחנו, כל זמן שנשכון בלי קרבת הנשמות הצריכות זו לזו והמאירות זו לזו.

וגם אחרי כן, אחרי שהדברים האלה כבר היו במכתב אצלי ושמויִם באמתחתי; גם בלכתי אחר כך אליה על מנת להפרד ממנה בשלום בטרם אעבור את הנחל לבקר את אחד מטכירי הדר

שם בכפר מעבר לנחל היתה נשמתו שוקמת ודוממה מבלי אשר ידעתי את אשר קרה לי.

— קראי נא את הדבר הזה אשר כתבתי אתמול, אמרת: אליה בהשיטתי לה ידי, ואצא, והיא לקחה את מכתבי מבלי ידעת שכתוב בו דבר-טה בעדה.

הנה רק עזבתי את חדרה, רק שמתו פני אל מורד ההר, שם אל החוף אשר בו האניה מטהלכת, ולפתע לבי דופק בקרבי וכל גופי מזדעזע עד אשר כמעט אכשל בלכתי. ואז הנני יודע כי בידיה עהותי וחיי, בידיה כל אשר לי, הכל בידיה. וארגיש בקרבי פחד גדול ושטמון גדול. נפשי מתרגנת ונדהמת; אין אני עוד מה שהייתי לפני רבע שעה. גם השמים השתנו, הכל השתנה... ואני כורע כלוא קומתי, כובש את פני בעשבי הארטה ובוכה בכי רב... כל אשר בי מתרגן, וכל אשר בי מתפרד; מחשבותי הולכות ונעות ורגשותי סוערים בחוקה.

רק בעטל רב קמתי ואלך אל החוף. על כל אבן אשב להרגע מעט; ועל כל ענלה משרכת דרכיה בדרך-עקלתון זאת, על כל עובר אשר יעבור במקרה אביט בעינים חודרות ואשתומם לטראה עיני כאלו ראיתי דמות אדם בפעם הראשונה בחיי.

ונערה קטנה מבנות הארץ באה מן החוף עם צרור קשואים על צוארה השחור ששזפתו השמש, והעמוד כמולי ותשאל אותי אם לא פגשתי באיש צעיר לימים, שכנראה הבטיח לה לצאת לקראתה.

נקרתי במקלי באדמה שלרגלי ואדום מבלי השיב לה דבר כאלו אמצא בזה מרגוע, אם אקניטה מבלי אשר אדע מדוע. האניה כבר באה אל החוף ועוד רק איזה רגעים תעמוד למען יצאו הנוסעים ויבואו אל המקום אשר חפצו בו, ואני אין אני מטהר את צעדי, כי אחת היא לי אם אעמוד פה או מעבר לנחל.

כשעה שלמה ישבתי בבית המרוח ואצוה לתת לי חמים מבלי שתותם. ואחר כך יצאתי באניה השניה הבאה אל התחנה לעבור אל אחד ממכירי היושב עם רעיתו מעבר השני, ובכואי

מצאתי רק אותה בחדר. הוא הלך לבדו לשוח, והיא קבלה אותי שלא כסבר פנים יפות.

כרגע נחמתי על אשר באתי ואמהר לעזוב אותה באיזו אמהלה שעלתה בפי. ובלכתי משם פגשתי את רעי שב אל ביתו. הוא נסה לעצרני ויבקש שאלין אצלו הלילה באשר דברים רבים לו אלי באיזה ענין ששמע מספרים על אדותי מאחורי הפרגוד, ענינים אשר אכשל בהם בודאי אם לא אקדם את פני הרעה... ואנכי מבלי שום לב לדבריו אממתי און משמוע ואמרת: אל נא תעכבני, עוד היום עלי לשוב אל מעוני, כי נחוץ לי להיות שם.

הוא רמז לי שידע הוא מעט אותו הענין הנחוץ, ואני הסכותי את השיחה לענינים אחרים, ואחר נפרדתי מכנו בעל כרחו.

השמש כבר החלה לרדת בשובי באניה. רוח לא-חוק מנשב על פני המים המכים גלים מאחורי האניה; והאניה הולכת בחפזון כדרכה; והיא מלאה אנשים ונשים שם בירכתיה וגם על גנה.

וכאבל ישבתי בקרן זווית, בהרגישי כי איזה דבר מכדיל אותי מכל הנוסעים עמדי. כלם זרים לי מתמול שלשום ואת כל שניהם אני רואה רק לשעה. אבל יודע אנכי ידיעה ברורה, כי את אשר קרה לי לא קרה להם, כי נשמתו אחרת, רוחי רוח אחרת ועמי הוא עם אחר.

שחוק קל יעבור על שפתי בשומי אל לבי כי אולי אנכי היחיד פה, שעמדו אבותיו על הר סיני. וגם זאת אני יודע, שהר סיני נמוך הוא מכל ההרים האלה אשר ישתרעו פה לשפתי הנחל... ויגון גדול מחריש פתאם את מחשבותי אלה בזכרי את רחל שם בראש ההר ושבעוד שעה אדע אחרית דברי.

יש עוד מקום פנוי בעצבוני להרעיון המשתומם על אפשרות שתי האפשרויות הללו, הרחוקות אשה מרעותה, כבת-אחת, ובכל עמלי אינני יכול להבין איככה זה הנפש שהוכל להתקשר עם נפשותינו בקרבה נצחת יכולה גם כן להתרחק

מאתנו הרחקה נצחת. אבל בעוד רגע גם הרעיון הזה חלף הלך לו, ואני עצוב ושומם, הונה רק בה ובאמרות פיה לשבט או לחסר.

האניה באה אל החוף. עזבתיה, ולאט הנני הולך ההרה. גם הערב כמו ילוני, ושנינו נדהמים. ואני אומר בנפשי להשליך את עצמי אל אחת המערות ולהקבר שם חיים. ואת השארת נפשי אני רואה בה. היא תתאבל על חי בן-אדם שהיה בידה להחיותו.

לא! לא אמות, כי אחיה ואכשף את עצמי בלהמיה!... ואני שוכח צאתי ובואי, ואיני יודע מאין באתי ולאן אני הולך. עוד רגעים יעברו ואני יושב על שן סלע ובוכה. היא כבר שלחה את אהבתי מעל פניה, ואני שלחתי יר בנפשי כאשר חשבתי בנוער.

וכרגע אני הולך הלאה, ואזכור כי לא ראיתיה עוד, ועוד לא אדע הן או לאו.

ודבר זה ברור בעיני שלא או יהיה הרבר וריקם תשיב אותי ואת אהבתי יחד, וגם זה ברור בעיני כי בשוני אליה תפול על צוארי ותבכה...

יג.

עוד היום כל החזיון הזה כמו חי הוא עומד לפני מראשיתו זעד תומו.

כבר אתא ערב כבואי אליה. והיא יושבה על הסעקה השפל זתלמוד את אחד התלמידים המתארחים אהנו שפת צרפת, שלשניהם לא היתה שגורה.

באיוז בושה נתנה לי שלום, וכרגע ידעתי הכל... ובקום פתאם התלמיד ללכת, ויעזוב את שנינו, ישבנו רוטם מבלי הרם את עינינו.

ועפעפי הליל נגעו בנו ויעוררו בנו זכרון מה שקרה לנו.
 היא הפריעה את הדומיה בשאלתה: אם אלוה אותה אל
 לאה רעותה? ואקום ואלך אתה.

עוד רגעים אחרים החרשתי, ואחר שאלתי אותה בשפה
 רפה: האם אין דבר לך אלי?

— אין דבר — השיבה כחולנית: אתה ידעת מראש שלא
 אוכל להיות לך את אשר גם אנכי אבקש מבלי יכולת... גם
 אנכי הנני תלויה בך ויודעת אותך ואת אשר אתה הנך לי; בכל
 נפשי אחפוץ להיות גם לך מעין הדבר הזה, אבל אין אני יכולה
 לעשות שקר בנפשי, אינני יכולה... אסון הוא הדבר לשנינו.

ובשברון-לב אנכי מגמגם: „אמנם אסון הוא הדבר...
 אבל דבר כזה אינו תלוי ברצון... אנכי חשבתי אחרת...
 אנכי חשבתי כי את כל חיינו נחלק יחדו, ועתה... עתה עלי
 לעזוב אותך לעולם... אנסה לחיות לבדי, אם אוכל לחיות
 בלעדיך...”

ועצמותיה רחפו עוד כמרים גמרתי דברי, ותסמוך כפה על
 כתפי ותבך.

— למה את בוכיה? — נכמרו רחמי עליה. — הלא אסוני
 גדול מאסונך!

— לסרוד סאת האסון מה הועיל! חיי חשכים בלעדיך —
 אתה מורי ומלמדי בחיים וברוח. בהיותי אתך ביחד אין אני
 מרגשת את עצמי עזובה, ובלעדיך גלמודה אני ושביב אור אין אתי...
 — אין אני יכול להושיע לך. רק שתי דרכים היו לפנינו...
 בחרת באחה, ואבחר אני בשנית...

— והדרך השלישית, הידירות? החלה היא לדבר בנמיכת
 הרוח.

— רק שתי דרכים...

— ובכן יוצא אתה מזה. ומה האמר החבורה שלנו?

— יאמרו מה שיאמרו... היי שלום... אמרתי בחפזון,
 הלא פה הגור ידירתי, אנכי לא אבוא עמך אליה, היי שלום...
 ואקום ואלך.

כשמים הלכתי כאיש שלא יוכל נשוא רגליו ורק בכבודות

יתנהג. והליל העור בא ויעור בי כל חלקת נשמתי, כאלו אחריתה עדי אובר. ובלילה ההוא נרדה שנתי ואחלום אותי בהקיץ ואני מלובש בתכריכי מת, ואני בלי עינים... ושם בסתר קברי רוחה מרחפת לפני ואני מתפלא על אשר לא הכרתי אותה בפניה. ואשמע גור דינה בנחת.

ושם בדמיוני אני חולם כי שלחתי ידי בה ובי והמתי את שנינו. היא טאנה למות ואחניק אותה בחוקה וכרגע רפו ידיה. עוד השעה טובכשרת להציה את חדרה באש בחצות הליל ולהשליך את עצמי לתוך הפערה. ועוד יש לי מקום לצאת מפה אל ירכתי הארץ, ואיש לא ידע ממני מאומה.

והנה אני ממהר לקום ממטתי, מדליק את הנר ויושב על יד שלחני. את הספרים המונחים עליו אני משליך אל החלון הפתוח אחר אחר, ואת מטטולת־השעון המהנועעת אנה ואנה אני מושך בחוקה והמכונה עומרת...

הנני יושב על שלחני ומרכיז את ראשי מבעד החלון, ואני רואה רק את השממון שבליל. — הנני יורד מן החלון ומתפך את השלחן על פניו ויושב על קרקעיתו פנימה כאָבל, ובידי אני מחזיק את רגליו ההפוכות.

את הכרים והכסתות שבמטתי הנני מפיל על הארץ, ואני עמל לפרק את הקשרים המונחים על פתילי הברזל, מבלי לדעת מדוע אני עושה את כל אלה.

הנני לוקח את סכיני החד ומחתך את צפרני בהונות רגלי. מבעד כתנתי הפתוחה נראה שער לבי, וכרגע אני מעביר סכיני מול לבי...

לא! יותר נכון לעור את עיני, להיות עור עירי כל הימים.

והתרנגול מודיע פהאם שעת אשמורותינו. גם כלבים בוכים, כאלו נגעה בהם יללת הרוח. הנני סוגר את החלון ומסדר את הכלים במקומם. הנני מציע לי עוד הפעם את המטה ושותה את החלב.

ועוד הפעם אני שוכב וחולם, וחלומות רעים יבעתוני, ואני מקיץ בעלות הבקר.

לא, הבקר הזה איננו היום שלאחרי הלילה! הוא משכבר
הימים, והכל נשכח.

יד.

אני יודע את אשר אעשה...

במנוחה רחצתי את פני, ואשים עלי את בגדי. סדרתי את חפצי ואצרור אותם בצרור לשלחם על-פי כתבתי העירה. ובפקא אשר שמתי בנרתיקי יחד עם שלשה שקלים אשר חבתי לבעלת-ביתי הודעתיה, כי עוזב אנכי את החדר שלא על מנת לשוב, וכי תואיל לשלוח לי את חפצי ע"י בידואר בלי לשלם שכר המשלוח. ואנכי יצאתי לבדי במורד ההר ללכת משם רגלי על חוף הנחל אל משכנות העיר הגדולה "בין הנחלים".

חמש שעות הלכתי בדרך הישר הזה המפלס לו נתיב גם בין כוכים נוקבים את ההרים; ובכל העת ההיא היה מוחי רומם ולבי מחשה. הכל כמו אבד לי. מחשבותי פרחו ממני, רגשותי אולו; ואני רק כגולם חי ההולך בדרכו ואינו יודע את דרכו. —

וכחצות היום באתי עיף אל עיר "בין הנחלים" מכלי להחבונן בהדרת העיר ושדרות הרריה. רעב הייתי ואלך אל בית מרוח לקחת מעט אוכל אל פי. רק מעט אכלתי, גם שתיתי מעט; אבל נפשי היתה עיפה ואישן על יד שלחני. הקיצותי וכבר היום גדול... ואמהר לעזוב את העיר. לכפר בארתון היו עיני נשואות, כי שמו ידעתי, וחפצתי ללון בו.

כשלוש שעות הלכתי בכל הדרך ההיא רגלי. לא ראיתי את הגבעות ואת היערים המלויים אותי, רק אל החורבות הנפגשות פה ושם בדרך שמתי עיני ואל היופי שבחורבנן... ובנשות צללי היום באתי לכפר בארתון. וכל הכפר בנוי בין שתי שדרות הרים אשר כחומות ישרות מעבר מזה ומזה

הנה נצבות. גובה והוד-יראה להם; שם למעלה גם העין לא תשורם.

כמשתומם ישבתי לנוח על שן סלע, ואביט סביבי כחולם. אולי נראו עוד קרני-השמש האחרונות בעת רדת היום, אולם ההרים הגבוהים הקדימו את הערב ואת הדומיה אשר בין-הערבים.

ואני מקשיב לכל החיים אשר בדממת היקום ולכל העומק שברממה. הנני אדם אחר באין עבר ועתיד, באין הכרת נשמה... אין פה נשמה על גבי נשמה כלל וכמו כן אין חיים על גבי חיים, רק חיים בפני עצמם, והכל מקשיב בסתר ובגלוי. והנני מהביש להסתכל בפני הוד הטבע במלוא קומתו. נפשי כורעת לפני אלהים אדירים, ומאת האלהים האלה קרן אור פני, ומרוב דגשותי בכיתי על שלות היקום ועל כל מנוחת-העצב שבהדרתו. ובלילה הוזה לנתי תחת כפת הרקיע, על סגרש התחנה הסגורה בערב. שכר מלון בני אדם עלה לי לערך פרוטותי שבכיס, ובכך נסיתי לבקש לי משכן תחת השמים.

ואו בלכתי לבדי מכוסה בשמיכתי העליונה ועיני נטויות למעלה, הנני זוכר אותי ואת מקום משכני. ועד עולם אוכור את היום ההוא ואת הערב ההוא. וגם כמה מן העבר אני זוכר, ובזכרי ואטלא שממון ולבי נמלא נכאי-נצח...

וכל העבר שלי, עבר עמי ומולדתי עד אותו הליל, שבו אני לן יחדי תחת שמים חדשים ובתוך דממה חדשה, הנה יבוא ויחיה לפני בכל גלגולי הלאותי ובכל אורך מלחמותי. הנה חדרים ובתי מדרשות; הנה הספרים הישנים וכל ערפלי הספרים ההם; הנה האגדות והחלומות של עם אשר כגולה יתהלך, והנה אורות מאופל, מחשבות סותרות אותן המחשבות שהן נחלת אבות, רגשות זרות ורצונות זרים. — הנה אם מטה ואם באה, אחים ואחיות נולדים ומתים, אהבת נעורים ומרירות נעורים, וחלומות יפים ותמימים...

והשנים הולכות ובאות; ימים חדשים ואנשים חדשים, שאיפות חדשות וקברי-שאיפות חדשים, אור וחושך ולפעמים אור על פני חושך. ואח"כ ארצות חדשות ושמים חדשים,

עמים חרשים ותורות חדשות, תורות סותרות לגמרי את התורות שבכית אבותי, ואני נסתר עמהן.

אני שוכב ושומע את קול דממת הליל אשר במעמקי ההרים. ואחל לחשוב בה וברחיתה אותי, בה וברחיתה...
 היא אשמה בדבר, אנכי אשם, החיים אשמים; אבל אותו האשם אינו אשם של חטא המביא לידי נוחם ולכל הצער שבנוחם.

ושם בעמק, הכל יראה כמו מכוסה בצעיף של הויה וכל המנוחה שבהויה.

עד היום ההוא חשבתי שהנני רק שלשלת מקרי וכל אשר עבר עלי ושם ארגיש כי מלבד כל זה גם נשמה ישנה בקרבי... מה יוכלו כל גלגולי חיי לקחת ממני בעוד שהטבע חי מלוא קוטתו לפני, ואני שוכב בצלו? מה יחסר למחשבותי ורגשותי כל עוד הנשמה בקרב ההרים והנבעות וכל הרם והנשגב למינהו?...

לא מה שאנו יודעים, או מאמינים שאנו יודעים, בהור מקרים נראים סובבים והולכים, הוא העיקר, כי אם היקום אשר מסביב לנו ואשר בנו; בבלי-יודעים נכיר כי חי הנהו. הד הרע אשר בנפשי מבית ומחוץ כמו הולך ופג ממני, כל אשר בי כמו פג והולך ומתערב את אשר מסביב לי ובכל הדומיה אשר מסביב לי.

לכדד אני שוכב כמו נבלעתי בעמק כל היקום וכמו התאחדתי עם שנת-יעולם...

הקיצותי, והנה ההרים עודם חולמים חלומות הליל מבלי דעת כי כבר התחיל אדם הבקר — — —

מו.

ובעוד יומים שבהי העירה.

לפתע היה הרבר, מבלי מחשבות רבות והתבוננות מרובה; וכבר אני יושב בחדר קטן באחד מפרורי העיר בקרן זווית. אשה אלמנה ובתה השכירו לי את המעון הקטן, שחלונו פתוח אל ההר ואל הנחל שבתחתיתו. ובהביטי החוצה הנני רואה מצד ימין את החלונות הרבים מאחורי הבתים לנבחריי העם, ומצד שמאל יער עקלתון משתרע לחוף הנהר.

לכדי אני יושב משמים, מעמיק בספרי, ולנמרי שכחתי מה שקרה לי...

מחשבות נושבות ובאות, נושבות ובאות כמו מעטק רפאים. ואת איש לא אדבר כל מאום. כל מכירי ורעי נדמו בעיני כמו סתו, כמו אין לי אף נפש אחת בכל העולם. מאומה לא אדע, גם אותי ואותה, גם כל העבר והעתיד, גם את הוסן והמקום. רק עננים אני רואה באים ומכסים את השמים; השמש לא יצא ולא יבוא; הירח לא יהל אורו ונשפי הליל לא יבואו...

בלבי כמו נתק הכל, כמו עובו כל החיים את מקומם ללכת נדוד, כמו כל העולם לא ידע את מקומו... ונפתולי הליל אשר נפתלתי או, עוד עתה כמו חיים הם לפני עיני, עוד עתה כל צללי האופל כמו בחוץ עוברים לפני.

אז יראתי את הלומותי; יראתי את המכסה הלכן שבמטתי ואת המסך הלכן שבחלוני.

אז הרגשתי שכל הדברים אינם חיצונים, ששיכים הם אלינו, ויש להם תביעה נפשית עלינו. אז הרגשתי שהגלווי איננו גלווי כלל והכל תועה בדרכו מיטות עולם עד עולם. וכל העולמות האלו מעיקים עלי, דוחקים אותי ומתמיהים אותי...

כל הנשמות דאולין ערמילאין כמו מרחפות לפני בסגרי

את עיני רגע, והנני מרגיש מעין האויר שסביב להט החרב
המתהפכה.

אמנם את הנחש לא אכיר בהכנית אשה. היא אינה בצלם
אלהים, וגם איננה להארם עור כנגדו.

וזאת הפעם אחל לחשוב על אדות האשה... ואת
הפעם שאני רואה בה מעין קללה אלהים ומארת נשמתנו. לא
לכד שבמסכנות תאכל את נפשנו, תאכל ולא השבע, חיה-רעה
יפה היא במהותה: ראשיתה אופל מבהיק ואחריתה עדי אובד.
לא לכד שהיא אינה שלה, לכבה אינה שלה וחלומותיה אינן
שלה, הגדה היא מוקת לנו בנפשה, בטבת עיניה ובצל-חמדתה.
קחו מאתנו את האשה וקסמיה והשיבו לנו את העולם;
קחו מאתנו את קללת החיים והשיבו לנו את דמוהר שבחיים;
קחו מאתנו מה שרמות ימלל והשיבו לנו את המישור!... שם
על ההרים תהיינה קרבתן ואהבתן, ואנחנו נשכון לבטח.

ובשנאתי העוה או להן ולכל חלל-עולמן, לקחתי עט-עופרת
זניד ואחרוט לדורות את הדברים האלה:
אל האשה.

"ארורה את, ארור יפיך והומך; ארורים חייך וקדושתך,
ארורה את לדורות. ארור היום שראיתך, ארור היום שבו
הקדשתך; ארור היום שבו מטאתיני בקדושתך. ארורה השעה
בה חלטתי חלום שלותך, ארור הרגע בו נהניתי טאורך. ארורה
את וזיו-היופי שלך.

אני שונא אותך ושכונתך, אני שונא כל משכתי יפיך
ומהרתך, אני שונא חלומותיך ודבריך. תכלית שנאה שנאתיך,
אני שונא אותך בכל חיי ומהותי, אני שונא אותך לדורות.
ארורה את וחייך וכל אשר לך, יקללך ה' אותך ואת חייך.
ונתקדשתי מטומאתך — — —"

ולמחרת היום בלכתי על פי מקרה לבית-זמרה, ואשמע
איוה שירי נכאים, הנני רושם בספר-יומי את הדברים האלה:
"במזויקה אני שומע בכיה לדורות... יומרו המה ואני
אבכה, ישמחו המה ואני אקונן. ולבכות אני יכול עתה, לבכות,
לבכות ולבכות.

את כלכם אנרש מן-עדרן שלכם ואצית עליכם מוקרי עולם.
 לכלכם אשר שירת נכאים, כמוה לא שמעתם.
 אני שונא אתכם ואותי, את העולם וצללי העולם, את
 החיים וצללי החיים.
 רק לכבות אני יכול, אני רוצה; רק לקונן על משבתי
 הארם ילוד-האשה ועל האשה. איבה נצחת ביני ובינה כל הימים,
 לא אשלים אתה עד רדתה.
 איבה נצחת תהת אהבה נצחת". —

מז.

הנני מחביש לספר הלאה.
 היא שבה כעבור ירח ימים העירה, והודיע לי מקודם את
 בואה. ואני אחרי אשר נמרתי בדעתי שלא לקבל את פניה,
 יצאתי לקראתה אל התחנה...
 ובלכתנו שנינו למצוא לה דירה, דברנו יחד כמו לא נפל
 דבר בינינו; וככה היה כל הימים אחרי כן.
 יחדו אכלנו ושתינו, יחדו הלכנו למיל ונבקר את מכירינו
 ששבו גם הם העירה, ושנינו לא ידענו את ההתהום הרובצת בינינו.
 וגם אז בושתי מעט מפני מכירי אלה אשר לקחה אונם
 שמץ מן הדבר אשר היה בינינו, וגם מפני בושתי. — הנני יודע
 שלא יתכן הדבר אשר אני עושה, שלא יתכן להתקרב אחרי
 הריחוק ולעשות דבר שאין את נפשי לעשיתו.
 ובאחד הימים גמרתי בלבי לאמר לה הכל ולבקש טאתה
 פרוד בשלום.
 "עם נערה אחרת אוכל להתרועע — הנני אומר לה, — אבל
 אתך לא אוכל להתרועע עוד, לא אוכל לתת את ידי לאותה
 שרחתה אותי..."
 בנפש רפה היא שומעת את דברי אשר לא לרצון היו
 לה. שנינו הולכים מחרישים.

הננו הולכים במעלות ומורדות שמסביב לעיר, הננו באים אל הפרור של דלת העם, הננו עומדים על יד בית קמן — מקום מעונה מתחת הנג.

אני מושיט לה ידי לפרור, והיא אומרת: האם לא הבוא לרנע עמדי?

בלי רצון הלכתי אהה ואצער על השלבים כמתעתע. הנה הדלת הקטנה פתוחה. והנה אנחנו בחדרה הקמן, ואני יושב כשומם על יד השלחן מבלי דבר דבר.

היא צועדת לאורך החדר הלך ושוב, ואני יושב כפוף כנוף ומתביש בעצמי לשבת בזה.

ולפתע אני קם ממושבי ומטהר להפרד ממנה: חיי בטוב! חיי בטוב! הנני ממחר לרוץ אל השלבים, ובבואי החוצה והנה גשם דולף עד כי לא אוכל ללכת הלאה.

זה הוא הקץ — הנני אומר לי בינון-נפשי — ככה חיינו וככה נפרדנו... פרוד בין-רנע מעולם מלא... לא! לא אוכל לעזבה באין אומר ודברים, אשוב על עקבי. עוד דבר אחר אומר לה ואחר אחרל... עוד דבר אחר...

לא! ארוץ לי מפה! לא אראה אותה לעולם! אומר היצד השני שבתוך נפשי. אני נושא את רגלי ללכת, והנני שב לאחורי דלהה. הנני דופק בחשאי...

ובפתחה לי את הדלת — עיני דולפות, וככבד-פה אני מגמגם: כל העוז שבנפשי... כל... לא ירשה לי להכנע... אנוס הייתי לשוב... לא אוכל לעזובך...

בעיפות-נפש הנני יושב על הספסל והיא הולכת בחדרה הלך ושוב, הלך ושוב... וכרנע היא עומדת באמצע החדר ובעיניה מבטה היא עלי כחמלה חודרת כליות ולב. „הנני יודעת מה אנכי בלעדיך — היא אומרת במרירות — מאומה אינני בלעדיך; גלמודה בארץ נכריה, באין נפש... אבל מה אעשה? אינני יכולה להיות לך את אשר עלי להיות, איננה יכולה... אסון הדבר, אסוני...”

ואנכי קם כמוכה מכת מרדות, בחזקה הנני עוצר בי לבל-

אפול וברעדה הנני מושיט לך את ידי: „היי שלום! חוקי ואמצי!
היי שלום!”

מרוע אכחד? גם מעין דרשה על אדות הרגשות אמרתי לך
אז. אמרתי לך שאני מרגיש מעין רגשות משה לפני מותו בראותו
את יהושע הרך עזוב לנפשו...
כל כך התרגשה אז נפשי.

יז.

עף אנכי לספר כל שברון נפשי בצאתי מאתה בבוא צללי
הערב וכל היגון שבאותו הערב. אבל כסבור הייתי או שהרבר
כבר בא עד הוטו; והסכרה הזאת הרניעה מעט איוה חלק-נפש
בודד אצלי שלא נשטף כל כך במצולת היגון. ועל כן לא
יפלא הדבר כי המהתי מעט עת הקיצותי בבקר ומצאתי מכנה
מכתב שלוח אלי, מלא זכרונות הוגה והשתפכות-נפש חרשה לי.
מכתב יבוא אחרי מכתב, ואני כלא שומע.

ואחרי עבור איוה ימים מלאים שממון ומחשבות על נבי
רגשות נפגשנו לפתע יחד. היא עמדה ואנכי עמדת, ונלך אל
היער הקרוב. בין הערבים היה... על שן סלע היא יושבת
והיא מבקשת את קונה.

יכול לא יכלה לחיות בלעדי — היא אומרת בחשאי. —
לעולם לא תוכל לאהוב אותי, היתה אומרת, ועתה תראה שאין
נפש יודעת עתידותיה...
ואנכי?!

אלמלי הייתי או כורע לרגליה, כי אז נפלה גם היא על
צוארי. נשיקות אל-טות היו באות משהי הנפשות ואסירי האהבה
היו באים. אולם אני פחדתי ברגע האחרון. חכים הייתי ברגע
האחרון וכחכים דברתי באזניה מעין אלה הדברים:
כאח ואחות היינו יחד, ומחשבות זרות לא עלו על לבבי,
לוא לא רחית אותי בטרום שאלתיך. דוקא בשביל שרחית אותי,

בקשתי מאהך יותר ממה שהיה לי לבקש; כלומר, האהבה לא באה מאליה. הנך מתחרטת עתה על כל הדחיות שרחית אותי לחנם והנה את מבטלת דברריך למפרע כאלו לא אמרתים. נניח שגם אנכי לא דברתי דברי אהבה באוניך. והנה אנחנו עתה כאנשים קרובים חדשים, מבלי כל נפש אדם ביניהם, ובכן נהיה מעתה כאח ואחות...

וכה דברנו בשלוה כשתי שעות ונלך לביתנו בלב שלו. היא מצאה אותי אחרי כן ואנכי מצאתי אותה; ושנינו בני חורין, שנינו...

וממחרת היום ההוא בעלות השחר טהרתי ללכת אליה ולהביא לה ספרים חדשים למקרא.

היא כבר קטה, ופניה לא היו לה... היא הלכה אתי למיל, אולם מיד שבה, כי כחה עזבה. היא בקשה אותי בעת הפרדי מאתה לבוא אליה אחרי הצהרים, ואני באתי. היא בשלה לנו חמים, ואנכי בקשתי אותה שתשרוף כל מכתבי האהבה אשר הריצותי אליה לפנים. חפצתי לנסותה.

ובהוציאה אותם לשרפם על האח כמו לבי מת בקרבי. אז ידעתי כי לא תרגיש אלי מאומה. ואחרי עזבי אותה כתבתי לה בפעם הראשונה דברים של מה בכך: צר לי על עתותי שהקדשתי לנפש של חולין!...

את המכתב הזה שלחתי לה לפנות ערב והיא קבלה אותו בבקר. בעת עזבי את מעוני ללכת אל בית-האוכל לאכול ארוחת הבקר ואני שומע את שמי מאחורי. היא כמעט רצה מאחרי ומחוקת אותי במעילי:

— מה זאת עשית לי? מדוע הכלמתני?

— הניחי לי פן אביש אותך עוד יותר.

— לא! לא אניח אותך. אתה רטזת במכתבך אלי שגם רעי אשר עזב אותי לא עשה כל עול.

— אמנם כן. כל ימי הצטערתי על אשר כתבתי דברים קשים אל הצדיק הזה.

— צדיקים הטה האנשים שאנחנו נלכדים בפחם, —

צעקה כנדהמה, — ארורה השעה בה הכרתי אותך לדעת!
 — ארורה השעה בה ראיתך בפעם הראשונה! צעקתי
 אחריה ואפול על פני כמתעלף.
 כל עולמי חשך בעדי, ואני קם כמו מעטק רפאים ובוכה.
 הנני הולך ובוכה.

יח.

שני ירחים עברו מאז, והימים לי ימי עבודה ויאוש, ימי
 חרף ויאוש, ימי עצלות ויאוש. אנכי ידעתי כי שומטה היא
 בלעדי, כי מתנענעת היא לקרבותי. ידעתי שפניה נפלו בכדירותה
 ושתקת את ידי בהושימי אותה לה. אבל אני לא אשים לב לזה
 בעוז רוחי.

בכל פעם שנפגשנו באולם בית המדרש הנבונה הייתי מתנכר
 לה, ובעברי לפניה לא שמתי אליה לב. הנני מתרועע עם נערות
 נכריות לי רק למען הרעיפה, ומראה פנים שוחקות גם בשעה
 שלבי כל עמי. היא שולחת אלי ללות לה ספרים ממני על שם
 אחרת, ואנכי משיב את פני שתיהן ריקם. היא מתגנבת לבקש
 את קרבותי ואנכי מתרחק.

ועוד היום הדבר מוזר בעיני: היא התעלפה פעם אחת
 באמצע השעור. השעור נפסק, וכל התלמידים והתלמידות רועשים
 סביבה להשיב רוחה אל קרבה; ורק אנכי לבדי ממיל בפרוודור
 האולם ומעשן בלב טלא מנוחה; ואני אינני רגיל לעשן כלל...
 ואחר הדברים האלה חלטה והפול למשכב. הרופאים כבר
 אמרו נואש לחייה, ואני יושב על יד ספרי, כאלו הדבר אינו
 נוגע לי כלל.

היא מבקשת לראות אותי במרם הלך למנוחות, והיא
 שולחת אלי נערה בודדה מכנות עם הארץ אשר לקחה את לכבי
 לפנים סבלי אשר גליתי זאת לה. בהשהוטמות-כבוד קבלתי את
 פני הנערה במעוני, כי לא פללתי לראות אותה פה; אבל

את בקשה דחיתי, ותשב ריקם.
 "לא אוכל ללכת... לא אוכל..."
 שליח בא אחר שליח ורץ אחרי רץ. כבר אתא ליל.
 הסכנה קרובה, ואני בא. אשה אחת צעירה מן ההלמידות.
 לותה אותי על דרכי; היא מהרה לבוא להגיד לה שאני בא,
 ואנכי באתי אחריה בנפש נוקשת.
 מבעד המטה הלבנה, המכוסה לבנים, נראתה כהנתה:
 הלבנה, ובפניה הלבנים ראיתי רק שתי עינים כנחלים לוחשות,
 וגם מלה אחת שמעתי מקולה החלש: תודה!
 כרבע שעה ישבתי על יד מטהה כחולם. הרופאת אמרה
 כי על החולה לנוח, ואנכי הולך בלב שלו.
 האבן לא היתה צריכה להתגולל מעל פי הבאר; הבאר
 לא היתה מכוסה...

י"ט.

היא החלה לשוב לאיתהנה, ואני כבר עומד על מפהן כלות
 למודי. רק ימים מספר עוד לי לשבת פה ואחר כך אלך לבירת.
 אשכנו לשבת שם ישיבת ארעי מרם אשיג זכות ישיבת קבע.
 יום יום הנני מבקרה, ויום יום הנני מתחרט על זאת...
 רק בשבתי על הספסל על יד מטהה ובראותי את פניה החולים.
 מבעד לשערותיה היפות הנני מרגיש מעין רגשי-נועם, או, יותר
 נכון, מעין הנועם שבחמדה. אולם בלכתי מאתה הנני שוכח
 אותה, והנני חולם על אדות הימים הבאים, ימי צאתי מפה:
 לארץ נושבת...
 עוד אני פה וכבר אני רואה את כל העבר בעינים מהגעגועות
 על העבר ושמחות על מה שעבר...
 לכל התלמידים והתלמידות שהיו רחוקים לי הנני מחל
 להתקרב ברוחי ואני רואה בכלם איזה צל-נפש שפגשתי אותו
 בחיי ושלא אפגוש אותו עוד...

וכל התמיה הבאה בעורנו על מפתן החיים ובזמן שאנו מקיפים כל אופק חיינו, באה גם עלי בזכרי את הימים האחרונים. במחשבות כאתי וברגשות יצאתי, ברגשות חדשים ובדחיות נפשיות חדשות אשר הראו לי עולם אחר ושאון חיים אחרים. רק בהקיצו בכקר הנני מתירא מפני החרף העולמי ואני מרגיש את אפוסות ההכרה האנושית מול האין־סוף שבלא־יודעים. אמנם אח"כ בעלות השמש וקרני השמש יטלא לבי חרות ונפשי מחבקת זרועות עולם וכל מכמני שחקים. מה התנה ומה תוסיפנה לי כל הנשים שבעולם עם פחד האהבה והענוגיה? מה לי הכא מה לי התם?

ואח"כ יצאתי מהכא להתם. עזבתי את ארץ ההרים ושבתו לארץ המישור שבאשכנז, למבור ארץ אשכנז. ואז באו עלי ימי החליפות והתמורות, התחלה מלחמת־החיים חדשה וחלומות חדשים. לכאורה באו לי ימי המעשה והיציאה ממדרש למעשה, אבל אני עורני חורם לעשות, רק חולם לעשות. והחלומות רבים, טובים ורעים, חיצוניים ופנימיים.

על פרשת דרכים הנני עומד, ובכל הדרכים הנני חפץ; לכל הכוונות אני שואף וכל החלומות אחרים... אחרים ירדת עמי ותחיתו, אחרים תחית גוי וחורבנו, אחרים ע"ד קברות אבותי ובנים ישבים לגבולם. — על הרי יהודה אלך ומשואות בידי, שם בתחתית ההר יתיצב כל העם ולפניהם לוחות ושברי לוחות. וההר יאלף אשוב; שם אחצוב לי מערה בין חגוי הסלע ואשב שם לברד עם אלהי.

וגעגועים לבא למנוחה ולעבודה, להכי ולהתם. גם אותה אזכור ולא אזכור. עוד רשמי אהבה ואיבה עולים ויורדים, יורדים ועולים. ערבוביה של רצונות שונים בי, יאוש ותקוה, עליה וירידה, ועוד הפעם ערבוביה. אינני יכול לספר את הלך רוחי אז, אבל אולי יספיק מה שכתבתי אז לאחר מרעי, מעין הדברים האלה: „אתה יודע את ה"ספקן" שבי. אינני מבקש לי מרכבות, עבדים ושפחות, רק חדר אחד, כך להניח עליו את ראשי ומעמ פת בסלי דרוש לי, גם שלחן אחד ומנורה אחת.

ובתוך כך העולם רחב מאד, החיים שטוחים לפני עם כל הקסמים שבידם, והיצר הרע שבתוך מעי חפץ חיים. והחיים הולכים וזורמים, הולכים וזורמים, הולכים ונכנסים לתוך בני אדם גם בני איש. רק אני הגבר, הנני עומד מבחוץ...

כל העולם שרוי בנחת ואני בצער.

ויש שאני מצטער על היהדות שלא תדע לגדל נזירים בישראל, כי לו היה אצלנו בית מקלט כי אז קללתי את החיים ואת הנשים גם יחד והייתי בא לתוך חדרי חדרי.

ושם בירכתי החדר המפנה אל ישימון נורא הייתי יושב בין הערבים ומסתכל לחורבנו של עולם.

ויש אשר ברדת השמש וסלעי מגור מתארמים, המחשבות שבערמת ספרי נסוגות מעט אל הצד ואני מגביה את השמלה הפרושה לפני על הקרקע. הנני פותח את הדלת הנסתרת ואני עובר ככוכים ובמערות, קור וחושך מלויים אותי, וגם לבי לא ידפוק בחוקה.

ואותו הלב יוצא לקראת הנזירה הבאה לקראתו, והיא עמופה שחורים, לבושה שחורים, ועיניה שחורות, רק הלוּבן שבפניה ילכין כל השחור שבעולם, והעולם ילך הלוך ורחב, הלוך ורחב, והכל כספר גלוי לפני.

הכל כספר, ובאותו הספר הכל כתוב באצבע אלהים.

והאלהים עומד לפני ברמות אשה.

אני מושיט לה את ידי, אני נופל על צוארה, אני בוכה, אני נושק ומת בנשיקה.

ושם בשעה דנשקי תרי עלמא אהרדי הנני מרגיש מעין עולם העבר, מעין חיים שהיו לפני החיים המוגבלים מששת ימי בראשית; והחיים הולכים הלוך ומתערב עם מין נועם שקצרה לשוני מהביעו והוא כעין השנה הנעימה...

שנת עולם, חדלון של הויה! ...

אבל בשעה שעורני בחיים חיתי, בשעה שעורני סובל את כל פגעי החיים, הנני מומן את כל ספרי ודן אותם לגניזה, והנני בורח הרחק לכרכי הים, לשדות חמד...

שם אחיה חיים טבעיים בחרבי ובקשתי.

ויש אשר בצאת השמש, וכל קערת השמים מתאדמת כאורם
 ירוק ככרתי ובהרות לבנות כשלג קורעות את שלל הצבעים,
 אני שוכב פרקן על גבעה קטנה, לפני גיא אינסוף ומראשותי
 צפחה מים, ואני חושב וחושב על העולם הישן שיצאתי ממנו,
 ועולם האדם שקבלתי בשתי ידי, ועברות נעימות וחמאים נאים
 מקיפים אותי מכל צד.
 מאין? ולאן? ...

* *
 *

ובעורני חושב ומתפלסף: מאין ולאן? בא אלי מכהב
 מאהה. והמכתב מלא אהבה, נכאים שבאהבה והשתפכות שבאהבה.
 עזובה ובודדה היא בארץ ההרים, אומרת היא: "שם
 תחשוב ותהנה באשמתה הגדולה שאשמה לנפש, ולה צריכים
 עתה רחשי נפש וקרבת נפש..."

עתה היא יודעת אותי ואת אשר בי, היא יודעת אנה
 פני מועדות, ושמה גם עיניה נשואות. נפשה נשואה לקרבת
 נפש, להאהבה בשלוחה ולהנועם שבאחזה.
 גם את לחמה תאכל עתה במסכנות. אולי אהיה לה לעזר
 בחומר וברוח...

על החתום באה פלונית בת פלונית, ועל גב המכתב
 מלמעלה היה כתוב ע"פ טעות במזיד: "לפלונית"!

לא משמה היא בי. דבריה הכתובים יצאו מלבה הבודד על
 מנת לפעול על לבי הבודד, אבל אם לאסונה לא יהיה לבי נשמע
 לה עתה תוכל לאמר: משמה הייתי כך.

כן הנה הנשים האלה שלכן במחשבתן ובסתר מחשבתן.
 כן הנה בנות חוה באכלן מפרי עץ הדעת על מנת לגרש את
 האדם מגן העדן ולהשליכו לפני להט החרב המתהפכת.

ובהפכי בדבריה רק שחוק מר עובר על פתחי פי: זוהי
 אחרית אותו הדבר ותוצאותיו...

כל רגשותי ויחסי לאותה הנפש פרחו כבת

אחת, כמו נטחו כלם. ומאומה לא נשאר בנפשי מכל החיון
הזה, המלא התול ותונה גם יחד.

כשנה ומחצה סבלתי משא כבד וחלמתי אדותיה כל הימים;
שעות לאין מספר אבדתי רק בגללה, רגשות רבות וחלומות-נפש
הרבה הקרבתי לנפש זרה, חשכתי למצוא בה איזה דבר בעדי
ובער חיי. והנפש ההיא לא היתה מאומה, רק קיקיון דיונה...
בין הערבים היה הרבר. כל היום הרגשתי צער נפש וכל
החלומות הקשים שבנפש. ובצאתי, בכוא השמש להאדים את
כל האופק הרחב שעל הכר הרחב לפני רחובי, הרגשתי את
עצמי בן-חורין לגמרי.

וכך היו כל יסורי נפשי באותה שנהדומחצה רק צללים
עוברים ודברים שאין בהם טמש. רק עורבא פרח, רק
עורבא פרח...

